

Әлеге Устав Россия Федерациясе Конституциясе, "Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында" Федераль закон, Татарстан Республикасы Конституциясе, "Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында" Татарстан Республикасы Законы нигезендә:

-Татарстан Республикасы Чирмешән муниципаль районында жирле үзидарә оештыруны хокукый жайга салуны гамәлгә ашыра (алга таба-Район);

-икътисадый һәм социаль мөнәсәбәтләр үсешенә хокукый нигезләрен ныгытучы, кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен тәэмин итүче, тарихи, милли һәм башка жирле традицияләренә исәпкә алып, район территориясендә, аның халкы мәнфәгатьләреннән чыгып, нәтижәле идарә итүне оештыручы төп хокукый акт булып тора;

-кеше һәм граждан хокукларын гамәлгә ашыру максатларында жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итүдә халыкның турыдан-туры катнашуының рәвешләрен һәм тәртибен, жирле үзидарә структурасын, жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфай затларының жаваплылыгын билгели;

-районда жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә жайга салганда кабул ителә торган хокукый актларга карата турыдан-туры гамәлдә.

Районда кабул ителә торган норматив-хокукый актлар әлеге Уставка каршы килмәскә тиеш, аның бөтен территориясендә мәжбүри үтәлгә тиеш.

Әлеге Уставның нигезләмәсе, оештыру-хокукый формаларына бәйсез рәвештә, район территориясендә урнашкан барлык предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук жирле үзидарә органнары һәм гражданның тарафыннан үтәлгә тиеш.

Жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итүдә районның бердәнбер хакимият чыганагы - аның халкы, ул үз хакимиятен жирле референдум юлы белән һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүнең башка рәвешләрендә, шулай ук сайлаулы һәм башка жирле үзидарә органнары аша гамәлгә ашыра.

Беркем дә үз белдеге белән район территориясендә жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашырырга хокуклы түгел.

Бүлек 1. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР.

1 нче матдә. Муниципаль район һәм аның статусы.

1. Татарстан Республикасы "Чирмешән муниципаль районы" муниципаль берәмлеге муниципаль район статусын алды.

2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме - Татарстан Республикасы Чирмешән муниципаль районы (алга таба текст буенча - район).

2 нче матдә. Районның территориаль төзелеше.

1. Район составына керүче авыл жирлекләре:

Бәркәтә авыл жирлеге

Югары Кәминкә авыл жирлеге

Ивашкино авыл жирлеге

Кармыш авыл жирлеге

Күтәмә авыл жирлеге

Лашман авыл жирлеге

Мордва Афонькәсе авыл жирлеге

Түбән Кәминкә авыл жирлеге
Түбән Кармалка авыл жирлеге
Яңа Әлмәле авыл жирлеге
Яңа Кади авыл жирлеге
Иске Кади авыл жирлеге
Иске Котыш авыл жирлеге
Иске Үтәмеш авыл жирлеге
Туймәт авыл жирлеге
Ульяновка авыл жирлеге
Чирмешән авыл жирлеге
Шешминка авыл жирлеге

2. Район чикләре " Чирмешән муниципаль районы " муниципаль берәмлегенә һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләренң территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында" 2005 елның 31 гыйнварындагы 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы (редакциясенә үзгәрешләр кертелгән 2008 елның 29 июлендәге 44-ТРЗ номерлы, 2010 елның 29 июнендәге 39-ТРЗ номерлы, 2010 елның 3 июлендәге 49-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законнары) белән билгеләнгән.

3. Район чикләре районның жирле үзидарә органнары тарафыннан жирлекара характердагы жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү өчен шартлар тудыру, шулай ук район территориясендә күрсәтелгән органнарга, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән.

4. Район чикләрен үзгәртү, аның үзгәреше район халкы яки аңа керүче торак пунктларның, районның жирле үзидарә органнары инициативасы буенча Татарстан Республикасы законы белән, "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принципнары турында" Федераль закон нигезендә, дәүләт хакимияте органнарының федераль органнары белән үзара хезмәттәшлектә гамәлгә ашырыла.

3 нче матдә. Районның рәсми символнары.

1. Федераль законнар һәм геральдик кагыйдәләр нигезендә Район тарихи, мәдәни һәм башка жирле традицияләргә һәм үзенчәлекләргә чагылдыручы рәсми символикага (герб, флаг һәм гимн) ия булырга хокуклы.

2. Район символикасы тасвирламасы район Советының норматив хокукый акты белән раслана.

3. Район гербының сурәте район жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының мөһерә, бланклары һәм башка рәсми документларында, гербы һәм флагы район жирле үзидарә органнары биналарының фасадларында, район Советының утырышлар залында, Район Башлыгының эш кабинетларында һәм Башкарма комитет житәкчесенә эш кабинетларында урнаштырыла. Район гербын рәсми рәвештә күрсәтү очраклары район Советы карары белән билгеләнә.

4. Район гербы һәм флагы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве узарга тиеш.

4 нче матдә. Районда жирле үзидарәне гамәлгә ашыруга халык хокукы. Районның жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турындагы мәгълүматтан файдалануны тәмин итүгә бәйле мөнәсәбәтләргә хокукый жайга салу.

1. Районда үзидарэ аның халкы тарафыннан муниципаль сайлауларда, жирле референдумнарда катнашу, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгелэнгән элге Устав белән районның сайлау һәм башка жирле үзидарэ органнары аша гамэлгэ ашырыла.

2. Район халкы жирле үзидарэне турыдан-туры гамэлгэ ашыруы һәм аларның жирле үзидарэне гамэлгэ ашыруда катнашуы законлылык , иреклелек принципнарына нигезлэнэ.

3. Район территориясендэ даими яки нигездэ яшэүче чит ил гражданның жирле үзидарэне гамэлгэ ашырганда Россия Федерациясенен халыкара килешүлэре һәм федераль законнар нигезендэ хокукларга ия.

4. Район халкы жирле үзидарэне гамэлгэ ашыруда турыдан-туры, шулай ук үз вэкиллэре аша женес, раса, миллэт, тел, чыгышлары , милек һәм вазифа хэлэнэ, дингэ карата мөнэсэбэткэ, инануларга, ижтимагый берлэшмэлэргэ карата мөнэсэбэттэ булуларына карамастан тигез хокуклы.

5. Район халкы турыдан-туры районның жирле үзидарэ органнарына һәм аларның вазыйфаи затларына мөрэжэгать итэргэ, аларның эшчэнлеге турында мэгълүмат алырга хокуклы.

6. Жирле үзидарэ органнары һәм вазыйфаи затлары, законда башкасы каралмаган булса, һәркемгэ аның хокукларына һәм иреклэренэ кагылуы документлар һәм материаллар белән танышу мөмкинлеген, шулай ук гражданның жирле үзидарэ органнары эшчэнлеге турында башка тулы һәм ышанычлы мэгълүмат алу мөмкинлеген тээмин итэргэ тиеш.

7. Жирле үзидарэ органнары, мөмкин булган урыннары һәм башка ысул белән таныштыру өчен, халыкка жирлек һәм аның аерым территориялэрен үстерүнен иң мөһим мәсьэлэлэре, гомуми файдаланудагы транспорт, торақ-коммуналь хужалык эшлэре, халыкка төрле хезмэтлэр күрсэтүче социаль ташламалар, жэмэгать тэртибен саклауның торышы һәм табигый һәм техноген характердагы гадэттэн тыш хэллэр турында мэгълүмат бирэлэр.

8. Дэүлэт органнары һәм жирле үзидарэ органнары эшчэнлеге турындагы мэгълүматтан файдалануны тээмин итүгэ бэйле мөнэсэбэтлэрне хокукый жайга салу Россия Федерациясе Конституциясе, федераль конституциячел законнар, "Дэүлэт органнары һәм жирле үзидарэ органнары эшчэнлеге турындагы мэгълүматтан файдалануны тээмин итү турында" 2009 елның 9 февраль №8-ФЗ федераль законы, Россия Федерациясенен һәм Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актлары нигезендэ гамэлгэ ашырыла.

9. Районның жирле үзидарэ органнары эшчэнлеге турындагы мэгълүматтан файдалануны тээмин итүгэ бэйле мөнэсэбэтлэрне хокукый жайга салу район Советы тарафыннан кабул ителгән муниципаль хокукый актлар белән гамэлгэ ашырыла.

10. Район халкы, эгэр алар законга каршы килсэ, гражданның хокукларын һәм иреклэрен бозса, районның жирле үзидарэ органнарының һәм вазыйфаи затларының гамэл кылуларын (кылмауларын) судка шикаять бирергэ тигез хокуклы.

5 нче матдэ. Район жирлегенен жирле үзидарэ органнары структурасы.

1. Районның жирле үзидарэ органнары структурасын Район Советы, Район Башлыгы, Район Башкарма комитеты (инфраструктура үсеше, территорияль үсеш, мэгариф, мэдэният, яшьлэр эшлэре һәм спорт бүлекләре, гражданлык хәле актларын язу, архив бүлеге), районның Финанс - бюджет палатасы, Районның жир һәм милек мөнәсәбәтләре Палатасы, Районның контроль - хисап Палатасы, әлеге Уставта каралган һәм жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү буенча үз вәкаләтләренә ия башка органнар һәм жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затлары тәшкил итә.

2. Районның жирле үзидарэ органнары структурасын үзгәртү әлеге Уставка үзгәрешләр кергү юлы белән башкарыла.

6 нчы матдә. Жирлектәге әһәмияттәге мәсьәләләр.

1. Жирлектәге әһәмияттәге мәсьәләләргә түбәндәгеләр керә:

1) формалаштыру, район бюджеты үтәләше раслау, әлеге бюджетның үтәләшен контрольдә тоту

2) жирлекнең жирле салым һәм жыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару;

3) Районның муниципаль милектә булган мөлкәте белән файдалану һәм эш итү.

4) авыл жирлекләре чикләрен электр һәм газ белән тәмин итүне оештыру.

5) Район чикләрендә торак пунктлар чикләреннән читтә урнашкан жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлегә, шулай ук автомобиль юлларын куллану һәм Россия Федерациясә законнары нигезендә юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыру.

б) халыкка транспорт хезмәтләре күрсәтү һәм Район чикләрендә халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру өчен шартлар тудыру;

7) терроризм һәм экстремизмны профилактикалауда, шулай ук район территориясендә терроризм һәм экстремизм күренешләренәң нәтижеләрен минимальләштерүдә һәм бетерүдә катнашу;

8) район территориясендә гадәттән тыш хәлләренә кисәтүдә һәм бетерүдә катнашу;

9) муниципаль милиция тарафыннан район территориясендә жәмәгать тәртибен саклауны оештыру;

10) әйләнә-тирә мохитне саклау буенча жирлекара характердагы чараларны оештыру;

11) төп гомуми белем программалары буенча һәркем өчен мөмкин булган һәм түләүсез башлангыч гомуми, гомуми урта (төп) гомуми белем, Россия Федерациясә субъектлары дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләренә кертелгән мэгариф процессын финанс ягыннан тәмин итү вәкаләтләреннән тыш булган белем бирүне оештыру;

балаларга өстәмә белем бирү(региональ әһәмияттәге өстәмә белем бирү балалар учреждениеләреннән тыш) һәркем өчен мөмкин булган һәм түләүсез мәктәпкәчә белем район территориясендә, шулай ук оештыру каникул вакытында балалар ялын. күрсәтүне оештыру

12) муниципаль район территориясендә халыкка медицина ярдәме күрсәтү өчен шартлар тудыру (Россия Федерациясә Хөкүмәте тарафыннан расланган, аерым территорияләр халкын медик-санитар тәмин итү функциясен гамәлгә ашыручы башкарма хакимиятнең федераль органы

карамагындагы медицина оешмаларында медицина ярдәме белән тәэмин ителә торган территорияләр исемлегенә чикләрендә); амбулатор поликлиника, стационар-поликлиника һәм хастаханә учреждениеләрендә, ашыгыч медицина ярдәме (санитар - авиация ярдәменнән тыш) йөкләлек чорында һәм бала тапканнан соң хатын - кызларга медицина ярдәме күрсәтүдән тыш беренчел медик-санитар ярдәм күрсәтү.

13) көнкүреш һәм сәнәгать калдыкларын утильләштерү һәм эшкәртүне оештыру.

14) муниципаль район территориясендә гамәлгә ашырыла торган шәһәр төзелеше эшчәнлеген тәэмин итүнең мәгълүмат системасын алып бару, муниципаль ихтыяжлар өчен муниципаль район чикләрендә жир кишәрлекләрен, шул исәптән сатып алу, резервлау һәм гамәлдән чыгару юлы белән, муниципаль район чикләрендә жир кишәрлекләрен муниципаль ихтыяжлар өчен муниципаль районның территориаль планлаштыру схемаларын раслау, территорияләрен планлаштыру буенча муниципаль районның территориаль планлаштыру схемасы нигезендә әзерләнган документларны раслау;

15) реклама конструкцияләрен урнаштыру схемасын раслау, муниципаль район территориясендә реклама конструкцияләрен урнаштыруга һәм эксплуатацияләүгә рөхсәт бирү, мондый рөхсәтләрен гамәлдән чыгару, «Реклама турында » 2006 елның 13 мартындагы 38-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә муниципаль район территориясендә үз белдегә белән урнаштырылган реклама конструкцияләрен демонтажлау турында күрсәтмәләр бирү;

16) Район составына керүче жирлекләрен архив фондларын саклауны да кертеп, муниципаль архивны формалаштыру һәм карап тоту;

17) Район жирлегендә жирлекара күмү урыннарын карап тоту, ритуаль хезмәтләр оештыру;

18) Район составына керүче авыл жирлекләрен элементә, жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;

19) Район составына кергән авыл жирлекләрендә жирлекара китапханәләр тарафыннан халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне оештыру, аларны туплау һәм аларның китапханә фондларының сакланышын тәэмин итү;

20) Район составына керүче авылларны ял һәм мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;

21) муниципаль район составына керүче жирлекләрдә жирле традицион халык сәнгать ижатын үстерү өчен шартлар тудыру;

22) муниципаль район бюджеты акчалары исәбеннән муниципаль район составына керүче жирлекләрен бюджет тәэмин ителеше дәрәжәсен тигезләү;

23) табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән территориаль оборона һәм гражданнар оборонасы, халыкны һәм муниципаль район территориясен саклау буенча чараларны оештыру һәм гамәлгә ашыру;

24) Район территориясендә дэвалау-сәламәтләндрү урыннары һәм курортларны саклауны оештыру, үстерү һәм тәэмин итү;

25) Район территориясендәге муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацион эзерләү буенча чараларны оештыру һәм гамәлгә ашыру;

26) су объектларында кешеләрнең иминлеген тәмин итү, аларның тормышын һәм сәламәтлеген саклау чараларын гамәлгә ашыру;

27) жирлекләрдә авыл хужалыгы житештерүен үстерү өчен шартлар тудыру, авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү, кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерүгә ярдәм итү, социаль юнәлешле коммерциячел булмаган оешмаларга, хәйрия эшчәнлегенә һәм иреклелек буенча ярдәм күрсәтү;

28) кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерүгә ярдәм итү.

29) социаль юнәлешле коммерциячел булмаган оешмаларга, хәйрия эшчәнлегенә һәм иреклелек буенча ярдәм күрсәтү;

30) Район территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакуләм спортны үстерү өчен шартлар тәмин итү, муниципаль районның рәсми физкультура-сәламәтләндрерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;

31) балалар һәм яшьләр белән эшләрү буенча жирлекара характердагы чараларны оештыру һәм гамәлгә ашыру;

32) Россия Федерациясенә су законнары белән билгеләнгән чикләрендә, су объектлары милекчесе вәкаләтләрен гамәлгә ашыру, шәхси һәм көнкүреш ихтыяжлары өчен гомуми файдаланудагы су объектларынан файдалану кагыйдәләрен билгеләрү.

2. Районның жирле үзидәрә органнары халык арасында төзелгән территорияләрдә жирле үзидәрә органнарының барлык хокукларына һәм вәкаләтләренә, шул исәптән салымнар һәм жыемнар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә жирле салымнарның һәм жыемнарның үзгәрүен билгеләрү буенча жирлекләренәң жирле үзидәрә органнары вәкаләтләренә ия.

3. Районның жирле үзидәрә органнары район составына керүче аерым жирлекләренәң жирле үзидәрә органнары белән килешүләр төзәргә, аларга Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә район бюджетынан тиешле жирлекләр бюджетларына бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына үз вәкаләтләренәң бер өлешен гамәлгә ашыруны тапшырырга хокуклы.

4. Әлегә килешү район һәм авыл жирлекләренәң вәкиллеке органнары тарафыннан бюджет трансфертлар бүлеп бирү турындагы карар нигезендә билгеләнгән вакытка төзелә, аларның гамәлдә булуын туктату нигезләрен һәм тәртибен, шул исәптән вакытыннан алда туктату нигезләрен һәм тәртибен билгели торган нигезләмәләрдә, тапшырыла торган вәкаләтләренә гамәлгә ашыру өчен кирәкле бюджетара трансфертларның әлегә өлешендә күрсәтелгән еллык күләмен билгеләрү тәртибен, шулай ук килешүләренә үтәмәгән өчен финанс санкцияләре кертергә тиеш.

5. Әлегә килешүләр нигезендә тапшырылган вәкаләтләренә гамәлгә ашыру өчен Районның жирле үзидәрә органнары Район Советы карары белән каралган очракларда һәм тәртиптә өстәмә рәвештә үз матди ресурсларынан һәм финанс чараларынан файдаланырга хокуклы.

7 нче матдә. Районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итүгә Район жирле үзидәрә органнарының хокуклары.

1. Районның жирле үзидарэ органнары районның жирле эһәмияттәгә мәсьәләләренә караган мәсьәләләрне хәл итәргә хокуклы:

1) муниципаль район музейларын булдыру;
2) опека һәм попечительлек эшчәнлеген тормышка ашыруда катнашу;
3) муниципаль район территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләренә хокукларын гамәлгә ашыруга бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;

4) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм муниципаль район территориясендә миллиләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм итү;

5) Район территориясендә беренчел медик- санитар ярдәм күрсәтү максатларында медицина учреждениеләре структурасында кичектергесез медицина ярдәме хезмәте булдыру;

6) 2008 елның 31 нче декабренә булган югары һөнәри белем бирү муниципаль мэгариф учреждениеләрен гамәлгә кую функцияләрен гамәлгә ашыру;

7) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;

2. Районның жирле үзидарэ органнары әлегә статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләрне хәл итәргә, әгәр федераль законнар белән каралган булса, башка дәүләт вәкаләтләрен (федераль законда каралмаган) гамәлгә ашыруда катнашырга, шулай ук башка муниципаль берәмлекләренә жирле үзидарэ органнары, дәүләт хакимияте органнары компетенциясенә кертелмәгән һәм аларның федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән, жирле бюджетлар керемнәре исәбенән, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларынан бирелгән бюджетара трансфертлардан тыш башка мәсьәләләрне хәл итәргә хокуклы түләүләренә өстәмә нормативлары буенча салым керемнәренән керемнәр исәпләнә.

8 нче матдә. Районның муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы.

1. Районның жирле үзидарэ органнарының үзара хезмәттәшлеген оештыру, уртак мәнфәгатьләрен белдерү һәм яклау максатларында район Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре советы эшендә катнаша, шулай ук муниципаль берәмлекләренә башка берләшмәләре эшендә катнаша ала.

2. Район жирле үзидарэ органнары башка муниципаль берәмлекләренә жирле үзидарэ органнары белән берлектә финанс чараларын, матди һәм башка ресурсларны берләштерү максатларында муниципальара берләшмәләр, хужалык жәмгыятьләре һәм башка муниципальара оешмалар гамәлгә куелырга, федераль законнар һәм Район Советының норматив хокукый актлары нигезендә килешүләр төзәргә мөмкин.

Күрсәтелгән муниципальара берләшмәләр районның жирле үзидарэ органнарына вәкаләтләр бирә алмый.

3. Район Советы жирле эһәмияттәгә мәсьәләләрне бергәләп хәл итү өчен ябык акционерлык жәмгыятьләре һәм жаваплылыгы чикләнгән жәмгыятьләр рәвешендә муниципальара хужалык жәмгыятьләрен гамәлгә кую турында карарлар кабул итә ала.

4. Муниципальара хужалык жәмгыятъләре үз эшчәнлекләрен Россия Федерациясе Граждан кодексы, башка федераль законнар нигезендә гамәлгә ашыра.

5. Районның жирле үзидарә органнары муниципальара басма массакуләм мәгълүмат чараларын гамәлгә куючыларның берсе була ала.

9 нчы матдә. Район жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәте.

1. Районның жирле үзидарә органнары белән үзара мөнәсәбәтләр дәүләт хакимияте органнары белән гамәлгә ашырыла:

- муниципаль район жирле үзидарә органнарының районның социаль-икътисадый үсешенә юнәлдерелгән дәүләт программаларын тормышка ашыруда катнашуы;

- муниципаль районның жирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында шартнамәләр (киләшүләр) төзү;

- даими яки вакытлыча координацион, консультатив, киңәшмә һәм башка эш органнарын булдыру;

- Татарстан Республикасы Дәүләт Советында муниципаль район Советының закон чыгару инициативасы;

- законнарда билгеләнгән башка үзара хезмәттәшлек рәвешләре.

2. Россия Федерациясе прокуратурасы органнары һәм федераль закон белән вәкаләтле башка органнар жирле үзидарә органнары һәм районның жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль конституциячел законнарның, федераль законнарның, Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарының, Район Уставының, муниципаль норматив хокукый актларның үтәләшенә күзәтчелек итәләр.

3. Район прокуроры үз вәкаләтләрен гамәлгә ашырганда район Советына яки закон чыгару инициативасы хокукына ия башка органга, гамәлдәге муниципаль хокукый актларны камилләштерү зарурлыгы турында тәкъдимнәр һәм үзгәрешләр, өстәмәләр турында яки район Советы һәм башка норматив хокукый актларны кабул итү турында тәкъдимнәр кертергә хокуклы.

4. Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенә вәкаләтле органнары районның жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан үзләренә тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тикшереп торалар.

Бүлек II. Жирле үзидарәне халык тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы формалары.

10 нчы матдә. Район халкы тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары.

1. Район халкы жирле үзидарәне гамэлгә ашыруда түбәндәге рәвешләрдә катнаша:

- 1) жирле референдум;
- 2) муниципаль тавыш бирү;
- 3) депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затын чакыртып алу буенча, район чикләрен үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү.
- 4) гражданның хокукый инициативасы
- 5) территориаль ижтимагый үзидарә;
- 6) гавами тыңлаулар
- 7) гражданныр жыелышы
- 8) гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы);
- 9) гражданныр сораштыру;
- 10) жирле әһәмияттәге аеруча мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы.
- 11) жирле үзидарә органнарына гражданныр мөрәжәгатьләре;
- 12) ижтимагый совет төзү.
- 13) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға, Татарстан Республикасы Конституцияләренә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формалар

11 нче матдә. Жирле референдум.

1. Жирле референдум турыдан-туры Район халкы тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә хәл итү максатыннан үткәрелә.

2. Жирле референдум турындагы законнары Россия Федерациясе Конституциясе, Татарстан Республикасы Конституциясе, федераль законнар, "Жирле референдум турында" Татарстан Республикасы законы һәм Татарстан Республикасының башка законнары, район территориясендә гамәлдә булган референдум турында норматив хокукый актлар тәшкил итә.

3. Референдумга федераль закон нигезендә түбәндәге сораулар чыгарыла алмый:

а) жирле үзидарә органнарының үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны туктатып тору турында, шулай ук жирле үзидарә органнарына вакытыннан алда сайлаулар үткәрү яисә күрсәтелгән сайлауларны кичектереп тору турында вәкаләтләре вакытыннан алда туктату яисә озайту хакында;

б) жирле үзидарә органнарының шәхси составы турында;

в) депутатларны һәм вазыйфаи затларны сайлау турында, вазыйфаи затларны вазыйфага билгеләү һәм вазыйфадан азат итү турында, шулай ук аларны вазыйфага билгеләү һәм вазыйфадан азат итү турында ризалык бирүләре турында;

г) муниципаль берәмлекнең финанс йөкләмәләрен кабул итү яки үзгәртү турында;

д) халыкның сәламәтлеген һәм иминлеген тәэмин итү буенча гадәттән тыш һәм ашыгыч чаралар күрү турында.

Референдумга чыгарыла торган әлеге устав белән билгеләнмәгән мәсьәләләр өчен башка чикләүләр билгеләү рөхсәт ителми.

4. Жирле референдум үткөрү турындагы карар Район Советы тарафыннан кабул ителә:

1) жирле референдумда катнашу хокукына ия булган Россия Федерациясе гражданны тарафыннан тәкъдим ителгән инициатива буенча;

2) сайлау берләшмәләре, уставлары сайлауларда һәм (яисә) референдумнарда катнашуны күздә тоткан һәм федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм вакытларда теркәлгән башка ижтимагый берләшмәләр инициативасы буенча;

3) Район Советы һәм Район Башкарма комитеты житәкчесе инициативасы буенча алар тарафыннан тәкъдим ителгән.

5. Гражданны, сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый берләшмәләр инициативасы буенча жирле референдум билгеләү шарты әлеге инициативаны яклап имзалар жыю булып тора, аларның саны Район территориясендә теркәлгән референдумда катнашучыларның биш процентын тәшкил итәргә тиеш, әмма 25тән дә ким була алмый.

6. Район Советы һәм муниципаль район Башкарма комитеты житәкчесе белән берлектә референдум үткөрү инициативасы муниципаль район Советы карары һәм муниципаль район Башкарма комитеты карары белән рәсмиләштерелә.

7. Район Советы жирле референдумны муниципаль район Советына кергән көннән алып 30 көн эчендә билгели.

8. Тавыш бирү нәтижәләре һәм жирле референдумда кабул ителгән карар рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан итәргә) тиеш.

9. Жирле референдумда кабул ителгән карар Район территориясендә мәжбүри үтәлгә тиеш һәм дәүләт хакимияте органнары, аларның вазыйфай затлары яки муниципаль Районның жирле үзидарә органнары тарафыннан нинди дә булса раслау мохтаж түгел.

10. Районның жирле үзидарә органнары жирле референдумда кабул ителгән карарның әлеге устав белән билгеләнгән вәкаләтләренә чикләү нигезендә үтәләшен тәэмин итәләр.

11. Жирле референдум үткөрү, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карар федераль законнар нигезендә суд тәртибендә шикаять бирелгә мөмкин.

12 нче матдә. Муниципаль сайлаулар.

1. Муниципаль сайлаулар Район авыл жирлекләрендә депутатлар, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзалары, жирле үзидарәнең вазыйфай затлары сайлау максатларында гомуми тигез хокуклы һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә яшерен тавыш биргәндә үткәрелә.

2. Муниципаль сайлаулар уздырганда гражданнының сайлау хокуклары гарантияләре, муниципаль сайлаулар нәтижәләрен билгеләү, әзерләү, үткөрү, билгеләү һәм аларның нәтижәләрен билгеләү тәртибе Федераль закон һәм аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Сайлау кодексы белән билгеләнә.

3. Бер мандатлы сайлау округы буенча сайланган кандидатны тану шартлары:

1) тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның иң күп тавышын алган кандидат сайланган дип таныла;

2) бер мандатлы сайлау округында муниципаль берәмлекнең вәкилләккә органы депутатларын сайлауда бер мандатлы сайлау округында бер кандидатура буенча уздырылганмы, сайлап алынган кандидат, тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның 50% тан да ким булмаган тавышын жыйган кандидат дип санала.

3) теркәлгән кандидатлар тарафыннан алынган тавышлар саны тигез булганда, элек теркәлгән кандидат сайланган дип санала.

4. Муниципаль сайлауларга эзерлек һәм аны үткөрү белән бәйле чараларны финанслау район бюджеты хисабына тормышка ашырыла.

5. Районның жирле үзидарә органнары муниципаль сайлауларны эзерләү, үткөрүне оештыра һәм матди техник- яктан тәэмин итә.

6. Муниципаль сайлаулар нәтижеләре рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка хәбәр ителергә) тиеш.

13 нче матдә. Депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирү. Район чикләрен үзгәртү, муниципаль районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү.

1. Депутат - район Советы әгъзасы, Район Башлыгы, Район Башлыгы урынбасарын чакыртып алу буенча тавыш бирү федераль закон һәм Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принципнары турында" Федераль законда каралган үзенчәлекләргә исәпкә алып үткәрелә.

2. Депутатны- район Советы әгъзасын, Район Башлыгын, Район Башлыгы урынбасарын чакыртып алу өчен нигез булып аларның конкрет хокукка каршы карарлары яки суд тәртибендә расланган очракта гамәл кылу (гамәл кылмау) гамәлләргә генә хезмәт итә ала.

3. Депутатны - Район Советы әгъзасын, Район Башлыгын, Район Башлыгы урынбасарын чакыртып алу процедурасы сайлаучыларга бәяләмә бирү өчен нигез сыйфатында тәкъдим ителгән шартлар турында аңлатма бирү мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш. Әлеге затлар, әгәр аларның бәяләмәләре өчен районда теркәлгән сайлаучыларның яртысыннан да ким булмаган өлеше тавыш бирсә, кире кайтарылган дип санала.

5. Район чикләрен үзгәртү, Районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү шушы Район чикләрен үзгәртү, Районны үзгәртеп коруга халык ризалыгын алу максатыннан үткәрелә.

6. Чикләргә үзгәртү, Районны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү Районның бөтен территориясендә яки аның территориясә өлешендә "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принципнары турында" Федераль закон белән билгеләнгән очракларда үткәрелә.

7. Районның чикләрен үзгәртү, Районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү район Советы тарафыннан "Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принципнары турында" Федераль законда каралган үзенчәлекләргә исәпкә алып, Федераль законда һәм Татарстан Республикасы Законнда билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

8. Әгәр Район халкының яртысыннан артыграгы яки Районның сайлау хокукына ия булган өлеше катнашса, Район чикләрен үзгәртү, Районны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү уздырылган дип санала. Әгәр үзгәртеп коруга Район халкының яисә район өлешенең тавыш бирүгә

катнашуга хокуклы кешеләрнең яртысыннан артыгы тавыш бирсә, Район чикләрен үзгәртүгә, Районны үзгәртеп коруга халыкның ризалыгы алынган дип санала.

5. Депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфай затын, чикләрен үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү йомгаклары һәм кабул ителгән карарлар рәсми басылып чыгарга тиеш.

14 нче матдә. Гражданнарның хокукый - ижади инициативасы.

1. Сайлау хокукына ия гражданнарның инициатив төркеме Район Советының норматив хокукый актында билгеләнгән тәртиптә хокук чыгару инициативасы белән чыгыш ясый ала.

2. Сайлау хокукына ия булган, Район халкы саныннан 3 проценттан да артмаган гражданнар төркеме хокукый-ижади инициатива белән чыгыш ясый ала.

3. Хокукый - ижади инициативаны гамәлгә ашыру максатларында Район халкы хокукы:

- яшәү (эш) урыны буенча гражданнар жыелышын һәм фикер алышу, һәм хокукый инициатива күрсәтү буенча башка коллектив чаралар оештырырга һәм үткәргә;

- хокукый – ижади инициатива күрсәтүне хуплауга теләктәшлек итәргә ярдәм итү өчен имзалар жыю буенча инициатив төркемнәр төзү.

- хокукый -ижади инициативага законга каршы килмәгән юллар белән хәрәкәт итүгә теләктәшлек йөзеннән имзалар жыйрга һәм агитация алып барырга;

4. Район жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары Район халкы хокукый- ижади инициативасын гамәлгә куюда ярдәм күрсәтергә тиеш.

5. Гражданнарның хокукый-ижади инициативасы гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты Район Советы утырышында, Район башлыгы яисә Район Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан әлегә Уставта билгеләнгән компетенция нигезендә аны кертү көненнән алып өч ай эчендә мәжбүри карап тикшерелергә тиеш.

6. Гражданнарның хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт кабул ителгән очракта, әлегә проект Район Советы компетенциясенә керә, аның ачык утырышында каралырга тиеш.

7. Гражданнарның хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты караганда, гражданнарның инициатив төркеме вәкилләренә үз позициясен баян итү мөмкинлегенә тәэмин ителергә тиеш.

8. Гражданнарның хокукый актлар чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты карап тикшерү нәтижеләре буенча кабул ителгән дәлилленгән карар рәсми рәвештә аның керткән гражданнарның инициатив төркеменә житкерелергә тиеш.

15 нче матдә. Территориаль ижтимагый үзидарә.

1. Территориаль ижтимагый үзидарэ турыдан-туры халык тарафыннан гражданнарның жылышлар һәм конференцияләре уздыру, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарэ органнары булдыру юлы белән гамәлгә ашырыла.

3. Территориаль ижтимагый үзидарэ Район жирлекләрендә гражданнарның түбәндәге яшәү территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырыла ала: күпфатирлы торак йорт подъезды, күпфатирлы торак йорт, торак йортлар төркеме, торак микрорайон, авыл торак пункты, гражданнарның башка яшәү территорияләре.

4. Территориаль ижтимагый үзидарэ органнары тиешле территориядә яшәүче гражданнарның жылышларында яки конференцияләрендә сайлана.

5. Территориаль ижтимагый үзидарэ территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркәгән вакыттан расланган дип санала, аны теркәү тәртибе элге жирлек уставы һәм (яки) элге жирлек вәкиллеке органының норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

6. Территориаль ижтимагый үзидарэ аның Уставы нигезендә юридик зат була ала һәм коммерциячел булмаган оешманың оештыру - хокукый формасында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

6. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар жылышы, әгәр анда территориядә уналты яше тулган яшәүчеләрнең яртысыннан да ким булмаган өлеше катнашса, хокуклы санала.

7. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнарның конференцияләре, әгәр жылышларында анда уналты яшкә житкән гражданнарның ж сайланган делегатларның кимендә өчтән икесе катнашса, хокуклы санала.

7. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыручы гражданнар конференциясе жылышының аерым вәкаләтләренә керә:

1) территориаль ижтимагый үзидарэ органнары структурасы булдыру;
2) территориаль ижтимагый үзидарэ уставын кабул, итү аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;

3) территориаль ижтимагый үзидарэ уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;

4) территориаль ижтимагый үзидарэ эшчәнлегенә төп юнәлешләр билгеләү;

5) территориаль ижтимагый үзидарәнең керемнәр һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;

6) территориаль ижтимагый үзидарэ органнары эшчәнлегенә турындагы хисапны карау һәм раслау;

8. Территориаль ижтимагый үзидарэ органнары:

1) элге территориядә яшәүче халыкның мәнфәгатьләрен чагылдыра;
2) гражданнар жылышларында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәлешен тәмин итәләр;

3) территорияне төзекләндерү буенча хужалык эшчәнлеген элге территориядә яшәүче гражданнарның социаль көнкүреш ихтыяжларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән башка хужалык эшчәнлегенә, күрсәтелгән гражданнар акчалары хисабына да, территориаль ижтимагый үзидарэ органнары һәм жирлекләренәң жирле үзидарэ органнары арасында жирле

бюджет акчаларын кулланып төзелгән килешү нигезендә дә тормышка ашыра ала;

4). Әлеге актларны кабул итү компетенцияләре кертелгән әлеге органнар һәм жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле муниципаль хокукый актлар проектларын Район һәм авыл жирлекләре жирле үзидарә органнарына кертергә хокуклы.

9. Территориаль ижтимагый үзидарә уставына жирле үзидарә органнары тарафыннан өстәмә таләпләр билгеләнә алмый.

10. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, жирле бюджеттан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе әлеге жирлек уставы һәм әлеге жирлек һәм Район Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

16 нчы матдә. Халык тыңлаулары.

1. Район халкы катнашында жирле әһәмиятгәгә мәсьәләләр буенча муниципаль норматив хокукый актлар проектларын тикшерү өчен Район Советы, Район башлыгы катнашында халык алдында тыңлаулар үткәрелергә мөмкин.

2. Халык, Район Советы яки Район Башлыгы инициативасы буенча гавами тыңлаулар үткәрелә.

Халык яисә Район Советы инициативасы буенча үткәрелә торган гавами тыңлаулар Район Советы тарафыннан билгеләнә, ә Район Башлыгы – Район Башлыгы инициативасы буенча.

3. Ачык тыңлауларга чыгарга тиеш:

1) Район Уставы проекты, шулай ук әлеге уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты, уставка үзгәрешләр жирле әһәмиятгәгә мәсьәләләргә һәм аларны хәл итү вәкаләтләрен Россия Федерациясә Конституциясә, федераль законнар белән туры китерү максатларында гына кертелә торган очрактан тыш;

2) Район бюджет проекты һәм аның үтәләше турында хисап;

3) муниципаль берәмлек үсеш планнары һәм программалары проектлары, жирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре проектлары, территорияләргә планлаштыру проектлары һәм территорияләргә межалау проектлары, территорияләргә төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, шулай ук жир кишәрлекләргә һәм капитал төзелеш объектларын шартлы рәвештә файдалануга рөхсәт бирү мәсьәләләргә, рөхсәт ителгән төзелешнең, капитал төзелеш объектларының чик параметрларынан тайпылу мәсьәләләргә, рөхсәт ителгән жир кишәрлекләргә һәм капитал төзелеш объектларын файдалануның бер төрен үзгәртү мәсьәләләргә, жирдән файдалану һәм төзелеш;

4) муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору турында мәсьәләләр;

5) Халык тыңлауларын оештыру һәм үткәрү тәртибе муниципаль район Советы тарафыннан расланган гавами тыңлаулар турындагы Нигезләмә белән билгеләнә.

17 нче матдә. Гражданнар жыелышы.

1. Жирле эһемияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу, халыкка муниципаль район территориясендә жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары эшчәнлеге турында мәғлүмат бирү өчен гражданнар жыелышы үткәрелә ала.

2. Гражданнар жыелышы Халык, Район Советы һәм Район Башлығы инициативасы белән үткәрелә.

3. Район Советы яки Район Башлығы инициативасы белән үткәрелә торган гражданнар жыелышын Район Советы яки Район Башлығы билгели.

4. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар жыелышы Район Советы тарафыннан жыелышта катнашырга хокукы булган Район халкы саныннан кимендә 10 процент гражданнар төркеменең язма тәкъдиме буенча билгеләнә.

Гражданнар жыелышын үткәрү турындагы тәкъдимгә аны карау өчен чыгарылган мәсьәләләр исемлеге, тәкъдим ителә торган вакыт һәм жыелышны үткәрү урыны күрсәтелергә тиеш. Әгәр жыелышны үткәрү инициативасы белән гражданнар төркеме мөрәжәгать иткән булса- бу гражданнарның фамилиясен, исемен, атасының исемен, туган датасын, адресын, яшәү урынын күрсәтеп, вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш.

Район Советы үзенең яқындагы утырышында гражданнар жыелышын үткәрү турындагы тәкъдимне карый.

Район советы, максатка ярашлы түгел дип, гражданнар жыелышын үткәрүдән баш тартырга хокуклы түгел.

5. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында гражданнар жыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

6. Гражданнар жыелышын үткәрү вакыты һәм урыны турында һәм фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында халык жыелышны үткәрү көненә кадәр жиде көннән дә соңга калмыйча массакуләм мәғлүмат чараларын, почта белдерүләрен, белдерүләрне һәм башка мөмкин чараларны кулланылып хәбәр ителә.

Гражданнар жыелышын хәзерләүне һәм үткәрүне Район Башкарма комитеты тәэмин итә.

7. Жыелышлар эшендә сайлау хокукына ия булган унсигез яше тулган Район гражданнары катнашырга хокуклы. Жыелышта катнашу хокукына ия гражданнарның гомуми саны Россия Федерациясе гражданнарының Россия Федерациясе чикләрендә булу һәм яшәү урыны буенча, муниципаль сайлауларны үткәрүдә файдаланыла торган очракта, теркәү исәбен алу мәғлүматлары нигезендә билгеләнә.

Жыелышта катнашырга хокукы булган гражданнар санының өчтән бер өлеше булса, гражданнар жыелышы хокуклы дип санала.

Жыелышның карарлары жыелышта катнашкан гражданнарның күпчелек тавышы белән кабул ителә

8. Гражданнар жыелышы жирле үзидарә органнарына һәм Районның жирле үзидарә вазыйфаи затларына карата мөрәжәгатьләр кабул итә, шулай ук жирле үзидарә органнары һәм Районның жирле үзидарә вазыйфаи затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданнар жыелуын сайларга мөмкин.

9. Территориаль ижтимагый үзидарэне гамэлгэ ашыруга бэйле мәсьәлэләр буенча гражданнар жыелышы, территориаль ижтимагый үзидарэ Уставы үз компетенциясенә кертелгән мәсьәлэләр буенча карар кабул итә.

10. Гражданнар жыелышы тарафыннан кабул ителгән мөрәжәгатьләр Районның жирле үзидарэ органнары һәм жирле үзидарэ вазыйфаи затлары тарафыннан язмача жавап юнәлеше белән мәжбүри карап тикшерелергә тиеш.

11. Гражданнар жыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе, шулай ук гражданнар жыелышының вәкаләтләре билгеләү һәм гражданнар жыелышын үткәрү тәртибе турындагы Нигезләмә белән Район Советының карары белән расланып билгеләнә.

12. Гражданнар жыелышы йомгаклары рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

18 нче матдә. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы).

1. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирле әһәмиятгә мәсьәлэләр буенча фикер алышу һәм муниципаль район халкының фикерен ачыклау максатында үткәрелә. Муниципаль район территориясе өлешендә яшәүче гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышын чакыру кыен очракларда үткәрелә, 300 кешедән артырга тиеш.

2. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышы вәкаләтләрен гамэлгә ашыра.

3. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) халык, Район Советы, Район Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә. Район Советы яки Район Башлыгы инициативасы белән үткәрелә торган гражданнар конференциясе шуңа бэйле рәвештә Район Советы яисә Район Башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган халык конференциясе (делегатлар жыелышы) Район Советы тарафыннан билгеләнә.

4. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы), анда сайланган делегатларның яртысыннан артыграгы катнашса, хокуклы дип санала. Конференция карарлары күпчелек делегатларның тавышы белән кабул ителә.

5. Гражданнар конференцияен үткәрү (делегатлар жыелышы), делегатларны сайлау тәртибе Район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

6. Гражданнар конференциясе йомгаклары (делегатлар жыелышы) рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

19 нчы матдә. Гражданнарны сораштыру.

1. Гражданнар сораштыруы жирле үзидарэ органнары һәм вазыйфаи затлар, шулай ук дәүләт хакимияте органнары тарафыннан карарлар кабул иткәндә халыкның фикерен ачыклау һәм аны исәпкә алу өчен бөтен территориядә яисә муниципаль район территориясендә үткәрелә. Сораштыру нәтижәләре тәкъдим итү характерына ия.

2. Гражданнар арасында сорашып белешүдә сайлау хокукына ия муниципаль район халкы катнашырга хокуклы.

3. Гражданнарны сораштыру инициатива буенча үткәрелә:

1) муниципаль район Советы яисә муниципаль район башлыгы-жирле эһәмияттәге мәсьәләләр буенча;

2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары - республика һәм төбәкара эһәмияттәге объектлар өчен Район жирләренәң максатчан билгеләнешен үзгәртү турында Карар кабул иткәндә гражданныр фикерен исәпкә алу өчен.

4. Гражданныр арасында сораштыру үткәрү һәм билгеләү тәртибе, сораштыру нәтижәләрен халыкка игълан итү вакыты Район Советы тарафыннан расланган гражданныр арасында сораштыру, эзерләү һәм үткәрү тәртибе турындагы Нигезләмә белән билгеләнә.

20 нче матдә. Жирле эһәмияттәге аеруча мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы.

1. Муниципаль хокукый актлар проектлары һәм жирле эһәмияттәге башка аеруча мөһим мәсьәләләренә халык фикер алышуына кертү турындагы карар Район Советы тарафыннан үз инициативасы буенча яисә Район территориясендә яшәүче гражданнырның Район Советы билгеләгән тәртип таләбе буенча кабул ителә.

2. Муниципаль хокукый акт проекты һәм халык фикер алышуына чыгарыла торган мәсьәлә буенча биш көннән дә соңга калмыйча чыгарыла һәм халык фикер алышуына массакуләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарыла, район халкына жибәрелә, урыннардагы халык белән танышу өчен башка ысуллар белән халыкка хәбәр ителә.

3. Бер үк вакытта Район Советы халык фикер алышуына сорау чыгару белән бергә фикер алышу барышында керә торган тәкъдимнәренә һәм искәрмәләренә карау эшен оештыру вакытын һәм тәртибен билгели, әлеге максат өчен махсус комиссия төзи.

4. Район Советы аларга кертелә торган муниципаль хокукый актлар проектлары һәм жирле эһәмияткә ия башка мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышуны тәмин итә, моның өчен кирәкле шартлар тудыра.

5. Халык фикер алышуына чыгарылган мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр Район Советына жибәрелә.

6. Муниципаль хокукый актлар проектлары һәм жирле эһәмияткә ия башка мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр Район Советы тарафыннан карала.

7. Халык фикер алышуыннан чыгарылган йомгаклар рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

21 нче матдә. Гражданнырның жирле үзидарә органнарына гражданныр мөрәжәгатъләре.

1. Гражданныр муниципаль районның жирле үзидарә органнарына индивидуаль һәм күмәк мөрәжәгатъләргә хокуклы.

2. Гражданнырның мөрәжәгатъләре «Россия Федерациясе гражданнырның мөрәжәгатъләренә карау тәртибе турында» 2006 елның 2 маендагы 59-ФЗ номерлы федераль закон һәм «Татарстан Республикасында гражданнырның мөрәжәгатъләре турында» 2003 елның 12 маендагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда карап тикшерелергә тиеш.

22 нче матдә. Районның ижтимагый советы.

1. Гражданнарның һәм районның жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеген тәмин итү өчен, жирле әһәмияткә ия мәсьәләләр буенча карарлар эшләп чыгарганда халыкның ихтыяжларын һәм мәнфәгатьләрен исәпкә алу, жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә ижтимагый контрольне гамәлгә ашыру максатларында Районның Ижтимагый советы төзелә.

2. Районның Ижтимагый советы Район халкының үз эшчәнлегендә ирекле катнашуы нигезендә ижтимагый берләшмәләр һәм башка коммерцияле булмаган оешмалар вәкилләре тарафыннан формалаша.

3. Формалаштыру тәртибе, Районның Ижтимагый Советы вәкаләтләре, аның утырышларын үткөрү һәм карарлар кабул итү тәртибе, Районның Ижтимагый советы эшчәнлегенә башка мәсьәләләре Районның Ижтимагый советы турындагы Нигезләмә белән билгеләнә, ул Район Советы тарафыннан раслана.

23 нче матдә. Район халкы тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашыруның һәм аны гамәлгә ашыруда катнашуның башка формалары.

1. Әлеге Устав белән бергә федераль закон нигезендә жирле үзидарә халкын турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның катнашуы формалары белән беррәттән, гражданнар жирле үзидарәне Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка рәвешләрдә гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы.

2. Жирле үзидарә Районында яшәүчеләрне турыдан-туры тормышка ашыру һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның катнашуы законлык, иреклелек принципларына нигезләнә.

3. Жирле үзидарэ органнары һәм муниципаль район жирле үзидарэ органнарының вазыйфай затлары халыкка муниципаль район халкы тарафыннан турыдан-туры тормышка ашырылуда һәм халыкның жирле үзидарэне гамэлгэ ашыруда катнашуына ярдәм итэргэ тиеш.

III бүлек. РАЙОН СОВЕТЫ.

24 нче матдә. Район Советы - муниципаль районның жирле үзидарә вәкиллекле органы.

1. Район Советы Районның вәкиллекле жирле үзидарә органы булып тора.

2. Район Советының рәсми исеме – Татарстан Республикасының «Чирмешән муниципаль район» муниципаль берәмлеге Советы.

3. Район Советының вәкаләтләре вакыты – 5 ел.

4. Район Советы Район халкына хисап тотта.

5. Муниципаль район Советы муниципаль район гербы сурәтләнгән һәм үз исеме булган печать, бланкларга ия.

6. Район Советы эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары Район бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымының классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

25 нче матдә. Район советы составы.

1. Район Советы 36 депутаттан тора.

2. Район советы составына кергән вазифасы буенча авыл жирлекләре башлыклары, әлеге жирлек Советлары депутатлары, жирлек халкы санына бәйсез рәвештә, үз составыннан сайланган, һәр жирлектән халык санына карамастан, бер вәкил район советы составына керә.

3. Әлеге статьяның 2 өлешендә билгеләнгән тәртиптә Район Советын формалаштыру турындагы инициатива Район чикләрендә урнашкан жирлек Советы карары белән рәсмиләштерелә. Карарда Район Советында жирлек Советлары депутатлары вәкиллегенең тәкъдим ителгән нормасы, шулай ук әлеге тәртип нигезендә төзелгән Район Советы эшен башлау көне күрсәтелә.

4. Район Советы әлеге статьяның 2 өлеше нигезендә төзелә, әгәр мондый карар бер ел дәвамында тиешле инициативаны тәкъдим итү жирлекләреннән өчтән икесенең киңәшләре белән якланган булса. Әлеге карар инициативага ярдәм итү һәм әлеге статьяның 2 өлешендә каралган тәртиптә Район Советы оештыру формасы турында Район Советына жиберелә.

5. Район Советы әлеге статьяның 2 өлешендә каралган тәртиптә Район Советын формалаштыру турындагы инициативаны карау турында мәгълүматлар исәбен алып бара һәм аны карау нәтижеләре турында карар кабул итә.

Район Советы карарында әлеге инициативаны хуплаган жирлек Советлары, һәр жирлек вәкилләреннән район Советына әлеге статьяның 2 өлешендә каралган тәртиптә төзелә торган вәкилләр саны һәм Район Советы эшен башлау көне күрсәтелә. Әлеге карар кабул ителгән көннән соң 15 көн эчендә рәсми рәвештә халыкка житкерелергә тиеш.

26 нчы матдә. Район Советы депутатларын сайлау тәртибе.

1. Жирлек Советы депутатлары арасыннан сайлана торган Район Советы депутаты Яңа чакырылыш әлеге жирлек Советының хокукый составында бер айдан да соңга калмыйча сайланьрга тиеш, шул исәптән

алдагы чакырылыш органы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта гына сайланылырга тиеш.

2. Муниципаль район Советы депутатын муниципаль районның вәкилләккә органы депутатлары арасынан сайлау яшерен тавыш бирү юлы белән гамәлгә ашырыла һәм күрсәтелгән орган карары белән рәсмиләштерелә.

3. Муниципаль берәмлек башлыгын сайлау һәм муниципаль берәмлекнең вәкилләккә органы депутатын муниципаль Район Советы депутаты итеп сайлау турындагы муниципаль берәмлекнең вәкилләккә органы карары өч көн эчендә Район Советына жиберелә.

27 нче матдә. Район Советы депутаты статусы.

1. Район Советы депутаты вәкаләтләре Район башлыгы яисә Район Советы депутаты булып сайланганнан соң башлана һәм яңа чакырылыш Район Советы эшли башлаган көннән туктатыла.

2. Район Советы депутаты, депутат эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт вазыйфаларын башкару белән бергә алып бара, әлегә устав белән билгеләнгән очрактан тыш, азат ителмәгән нигездә эшли.

3. Район Советы депутаты статусы белән бәйле чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.

4. Район Советы депутатына законнар, әлегә Устав, муниципаль район Советы карарлары нигезендә үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тудырыла.

5. Район Советы депутаты Район Советы тарафыннан расланган депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә тиеш, алар шул исәптән депутатның түбәндәге бурычларын да үз эченә алырга тиеш:

1) Районның жирле үзидарә органнары эшендә катнашудан тыелып, депутат статусын жирле үзидарә органнары, оешмалар вазыйфалары, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданны эшчәнлегенә, шәхсән үзә яки аның якин туганнарына кагылышлы мәсьәләләргә хәл иткәндә, кулланмаска.

2) депутат вазыйфаларын объектив башкаруда шик тудырырлык итеп үз-үзенә тотудан тыелырга, шулай ук аның абруена яки Район Советы абруена зыян китерерлек низаглы хәлләргә булдырмаска;

3) мәнфәгатьләр каршылыгы барлыкка килү куркынычы булганда - шәхси мәнфәгатьләр каршылыгы барлыкка килүгә китерә яисә депутат вазыйфаларын объектив башкаруга йогынты ясый торган ситуацияләр - бу турыда Район советына хәбәр итәргә һәм әлегә мәнфәгатьләр каршылыгын булдырмау яки жайга салуға юнәлтелгән карар кабул итәргә;

4) Район Советында халык алдында чыгыш ясау кагыйдәләрен үтәргә;

5) депутат эшчәнлегенә бәйле булмаган максатларда, Федераль закон нигезендә конфиденциаль характердагы мәгълүматка кертелгән мәгълүматларны, депутат вазыйфаларын башкару белән бәйле рәвештә аңа билгеле булган конфиденциаль характердагы мәгълүматка керتمәскә һәм кулланмаска;

6) депутат вазыйфаларын башкару белән бәйле рәвештә физик һәм юридик затлардан бүләкләүләр (бүләкләр, акчалата бүләк, ссудалар,

хезмәтләр күрсәтү, күңел ачу, ял итү, транспорт чыгымнарын түләү һәм башка бүләкләүләр) алмаска.

28 нче матдә. Район Советы депутаты белән район халкы арасындагы мөнәсәбәт.

1. Район Советы депутаты Район халкы, шулай ук Район территориясендә урнашкан предприятие, оешмалар, дәүләт һәм башка органнар белән элемтәдә тора.

2. Район Советы депутаты жирлек халкы алдында хисап тотта, аның вәкиле булып тора, үз эшләре турында елга кимендә бер тапкыр район Советы эше турында хәбәр итә, шулай ук айга кимендә бер тапкыр халыкны кабул итә.

3. Район Советы депутаты Район халкының законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәмин итү буенча законнарда каралган чаралар күрергә, шул исәптән алардан кергән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикаятьләрне карарга, андагы мәсьәләләрне дәрәс һәм үз вакытында хәл итәргә тиеш.

29 нчы матдә. Яңа сайланган Район советының эшен оештыру.

1. Район Советы әлеге уставта билгеләнгән депутатлар саныннан кимендә өчтән икесе сайланганда үз вәкаләтләрен башкара ала.

2. Яңа чакырылыш Район Советы беренче утырышка депутатларның билгеләнгән саныннан кимендә өчтән икесе сайланганнан соң 30 көн эчендә жыела.

3. Беренче Район Советы утырышын сайлаганнан соң, алдагы чакырылыш район башлыгы, ул булмаганда - Район Башкарма комитеты житәкчесе чакыра һәм эзерли.

4. Район Советы сайлаулардан соң беренче утырышны муниципаль район башлыгы сайланганчы яшь буенча өлкән Район Советы депутаты ача һәм алып бара.

30 нчы матдә. Район Советы компетенциясе.

1. Район Советы компетенциясенә түбәндәгеләр керә:

1) Район Уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;

2) Район территориясендә гомуми үз-үзеңне тоту кагыйдәләрен билгеләү;

3) Район бюджетын раслау һәм аның үтәлеше турындагы хисап биреп тору;

4) салымнар һәм жыемнар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә салымнар һәм жыемнар билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару, аларны түләү буенча ташламалар бирү;

5) Районны үстерү планнары һәм программаларын кабул итү, аларның үтәлеше турындагы отчетларны раслау;

6) энергияне саклау һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны раслау һәм гамәлгә ашыру, муниципаль берәмлек чикләрендә муниципаль торак фонды булган

күпфатирлы йортларны энергетик тикшерүне оештыру, энергияне саклау һәм энергетика нәтижелелеген арттыру турындагы законнарда каралган чараларны оештыру һәм үткәрү;

7) Районның чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору турында инициатива бирү;

8) жирле референдум билгеләү;

9) Район башлыгын һәм Район Башлыгы урынбасарын сайлау;

10) Район Башкарма комитеты житәкчесен, Районның Финанс-бюджет палатасы рәисен, Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре Палатасы рәисен билгеләү, аларның отставкасын кабул итү;

11) Район Башкарма комитеты структурасын раслау, аның хезмәткәрләренең чик санын билгеләү;

12) Район Башкарма комитеты житәкчесе урынына конкурс үткәрү тәртибен билгеләү, конкурс комиссиясе әгъзаларын билгеләү;

13) Район Башкарма комитеты турындагы Нигезләмәне раслау;

14) Район Сайлау комиссиясенең әгъзаларын билгеләп кую;

15) Районның чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне билгеләү;

16) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;

17) Районның муниципаль милкендәге мөлкәт белән идарә итү һәм эш итү тәртибен, шул исәптән федераль законнар нигезендә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; муниципаль милекне тартып алу Район Советы белән килештереп яисә расланганнан соң гамәлгә ашырыла торган муниципаль мөлкәт төрләре исемлеген билгеләү;

18) муниципаль предприятиеләрне төзү, үзгәртеп кору һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен билгеләү, шулай ук, федераль законнарда каралган очраклардан тыш, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләре күрсәтүгә тарифларны билгеләү турында карарлар кабул итү тәртибен билгеләү;

19) Районның муниципальара хезмәттәшлек оешмаларында катнашу тәртибен билгеләү;

20) Район жирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәмин итү тәртибен билгеләү;

21) жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен жирле үзидарә органнары һәм Район жирле үзидарә вазыйфай затлары тарафыннан башкарылуын контрольдә тоту;

22) Район Башлыгын отставкага жибәрү турында карар кабул итү;

23) Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы нигезендә Районның территорияль планлаштыру документларын, башка шәһәр төзелеше документларын раслау;

24) гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен, жирле финанс һәм матди ресурслар резервларын булдыру һәм алардан файдалану тәртибен билгеләү;

25) жирлекләрнең бюджет тәмин ителеше дәрәжәсен тигезләү өчен Район бюджетыннан кирәкле чаралар бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;

26) автоном коммерцияле булмаган оешмалар һәм фондлар рәвешендә коммерцияле булмаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү;

27) үз массакуләм мәгълүмат чараларын гамәлгә кую;

28) Район Уставын һәм Район Советы карарларын аңлатып бирү;

29) үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча Район Советы Регламентын һәм башка карарлар кабул итү;

30) Район башлыгының аның эшчәнлегенә, Район Башлыгы карамагындагы башка жирле үзидарә органнары, шул исәптән Район Советы куйган мәсьәләләргә хәл итү турындагы еллык хисабын тыңлау;

31) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән муниципаль районнарның вәкилләклә органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук район Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.

2. Район Советы, район башлыгы яки аерым депутатлар (депутатлар төркемнәре) идарә итүе һәм (яки) күрсәтмәсе, нинди генә формада булса да, Район бюджеты акчалары белән аны үтәү барышында, Район Советы, Район Башлыгы һәм депутатлар эшчәнлеген тәмин итүгә юнәлдерелгән район бюджеты акчаларынан тыш, рөхсәт ителми.

31 нче матдә. Район Советының эш тәртибе.

1. Район Советының эш тәртибе әлегә Устав һәм Район Советы Регламенты белән билгеләнә.

2. Район советы эшенең төп рәвешенә аның муниципаль район Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр хәл ителә торган утырышы.

3. Район советы утырышы, әгәр анда Район Советының сайланган депутатлары саныннан кимендә 50 процент катнашса, тулы хокуклы булла.

4. Район советының чираттагы утырышлары кимендә өч айга бер тапкыр уздырыла.

5. Чираттан тыш утырыш Район Башлыгы яисә депутатлар төркеме инициативасы белән Район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бергә чакырыла.

6. Район Советы депутатлары һәм чакырылган затлар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә, ә чираттан тыш утырышлар аны үткәргә бер көннән дә соңга калмыйча тапшырыла.

7. Район советы утырышы ачыктан-ачык үткәрелә.

8. Район Советы Регламентында каралган очракларда Район Советы бары тик Район Советы чакырылган затлар, шулай ук утырышта закон нигезендә катнашу хокукына ия затлар гына катнаша ала торган ябык утырыш үткәрү турында Карар кабул итәргә хокуклы.

9. Район Советы утырышларында һәр депутат бер тавышка ия. Район Советы депутаты үз хокукларын тавыш бирү өчен шәхсән үзе башкара. Район Советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемле) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрөн куллану очраклары әлегә Устав, Район Советы Регламенты белән билгеләнә.

10. Район Советының һәр утырышында утырыш беркетмәсе алып барыла, Район Советының һәр утырышы стенографиягә дә беркетелә, кирәк булганда фонограмма житештерелә. Утырыш беркетмәсенә утырышны үткәрү датасы, урыны һәм вакыты турында белешмәләр кертелә, карала торган барлык мәсьәләләр санап үтелә һәм тавыш бирү нәтижәләрен күрсәтеп, барлык кабул ителгән карарлар теркәлә.

11. Район башлыгы утырыш беркетмәсенә кул куйганнан соң, аның белән муниципаль районның теләсә кайсы кешесе таныша ала.

32 нче матдә. Район Советы эшчәнлеген оештыру.

1. Район Советы эшчәнлеген оештыруны Район Башлыгы башкара.

2. Район Советы Регламенты нигезендә, Район Башлыгы һәм аның урынбасарыннан тыш, депутатлар арасынан булган мәсьәлэләрне алдан карау һәм эзерләү өчен муниципаль район советы эшчәнлегенә төп юнәлешләр буенча даими комиссияләр төзелә, шулай ук вакытлы комиссияләр төзелә һәм президиум сайланьрга мөмкин.

3. Муниципаль программаларны, Район Советы карарлары проектларын эзерләү, Район карамагына кертелгән иң мөһим мәсьәлэләр буенча фикер алышу, аны хәл итү буенча Район Советы каршында депутатлар, Район Башкарма комитеты, ижтимагый берләшмәләр, оешмалар һәм предприятиеләр вәкилләре, белгечләр, экспертлар һәм Район халкы составында эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре оештырыла ала.

4. Район Советы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка тәмин итүне Район Советы аппараты башкара.

33 нче матдә. Район Советының контроль функцияләр башкаруы.

1. Район Советы тарафыннан гамәлгә ашырыла торган контроль бурычлары булып тора:

- тискәре күренешләрне бетерү һәм унай тенденцияләргә ярдәм итү максатларында эшчәнлек планнары һәм программалары сәясәтенә төзәтмәләр кертүгә юнәлдерелгән чаралар эшләү һәм кабул итү;

-хокук бозуларны кисәтү һәм булдырмау, ә билгеле бер очракларда гамәлдәге законнар нигезендә гаеплеләрне җаваплылыкка тарту турында Карар кабул итү.

2. Район Советы аның даими комиссияләре һәм депутатлар контроле үз эченә түбәндәге юнәлешләрне ала :

1) Район территориясендә кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәмин итү;

2) җирле әһәмияттәге мәсьәлэләрне хәл итү вәкаләтләрен Район органнары һәм вазыйфай затлары тарафыннан үтәүне контрольдә тоту;

3) Район органнары һәм вазыйфай затлары тарафыннан үзләренә тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны контрольдә тоту;

4) вазыйфай затларның һәм органнар эшчәнлегенә Район Уставына һәм аның нигезендә кабул ителгән Район Советы норматив-хокукый актларына тәңгәллеген контрольдә тоту.

3. Район Советы, аның даими комиссияләре һәм депутатлар контроле түбәндәге формалар һәм методлар ярдәмендә башкарыла:

- Район Советы депутатлары тикшерүләрен оештыру һәм үткәру;

-жирле әһәмияттәге мәсьәлэләр буенча муниципаль хокукый актлар проектларын, шул исәптән Район Уставы проектларын мәҗбүри тәртиптә тикшерү һәм аңа җирле бюджетка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү һәм аның үтәлеше турында хисап, Район үсеше планнары һәм программалары,

Районны үзгөртөп кору мәсьәләләре буенча гавами тыңлаулар оештыру һәм үткөрү;

- Район башлыгының, Район Башкарма комитеты житәкчесенә, Районның башка органнары житәкчеләренә һәм вазыйфаи затларының, муниципаль унитар предприятиеләр һәм муниципаль учреждениеләр житәкчеләренә һәм жирле үзидарәнәненә гамәлгә ашыруның төрле мәсьәләләре буенча хисапларын, хәбәрләрен һәм мәгълүматларын тыңлау;

- жирле бюджетны раслау һәм кабул итү, аның үтәләше турында отчет һәм аны кабул итү, район үсеше планнары һәм программалары, аларның үтәләше турында отчетлар;

- Район Башкарма комитеты структурасын раслау;

- Район Башкарма комитеты житәкчесенә Район Башкарма комитеты урынбасарларын, Район Башкарма комитеты бүлекләре житәкчеләрен билгеләп куюга ризалык бирү;

- Район Башкарма комитеты бүлекләре, муниципаль унитар предприятиеләр һәм муниципаль учреждениеләр житәкчеләренә депутат мөрәжәгатъләрен жиберү;

- Район Советында, аның комиссияләре һәм эшче төркемнәрендә эерләнә һәм карала торган мәсьәләләр буенча кирәкле документлар һәм материаллар таләп итү;

4. Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә Район Советы жирле бюджетны кабул итү һәм үтәү барышында финанс тикшерүенә түбәндәге рәвешләрен гамәлгә ашыра:

- жирле бюджет турында карарлар проектларын һәм бюджет - финанс мәсьәләләре буенча карарларның башка проектларын тикшерү һәм раслау барышында алдан контроль;

- халык тыңлаулары барышында һәм депутат таләпләре белән бәйлә рәвештә Район Советы эшче төркеменә даими комиссияләре утырышында жирле бюджетларның үтәләшенә аерым мәсьәләләрен карау барышында агымдагы контроль;

- алга таба жирле бюджет үтәләше турындагы хисапларны карау һәм раслау барышында контроль;

Финанс контроле Район Советы хокукын күздә тотта:

- Район Башкарма комитеты житәкчесенә жирле бюджетны раслау вакытында кирәкле озату материалларын алу;

- жирле бюджетны башкаручы органнардан, аның үтәләше турында оператив мәгълүмат алу;

- жирле бюджет үтәләше турындагы хисапны раслау яки раслау;

- бюджетны үтәүче органнар эшчәнлегенә бәя бирү;

Күрсәтелгән финанс контроле формалары белән охшашлык буенча Район Советы территорияль планлаштыру схемаларын, генераль планнар, Районның барлык үсеш планнарын һәм программаларын раслау стадиясендә һәм үтәү этабында контроль тотта.

5. Контрольдә тоту өчен Район Советы тарафыннан төрле эшчәнлек формалары кулланыла:

- тикшерүләр;

- аңлатмалар алу;

- тикшерү мәгълүматлар исәпкә алу һәм хисаплылык;

- депутатлар һәм вазыйфаи затларның сайлаучылар алдында хезмәт коллективлары һәм ижтимагый берләшмәләр алдында хисаплары;
- депутат ихтыяжлары;
- массакүләм мәгълүмат чараларында басмалар;
- гражданнарның язмача һәм телдән мөрәжәгатьләре;
- күзәтү һәм мониторингның төрле формалары. законнарға каршы килми торган башка формалар.

34 нче матдә. Район Советы вәкаләтләренә вакытыннан алда тукталуы.

1. Район Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:
 - үз-үзен таркату турында муниципаль район советы карар кабул итү;
 - "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында "Федераль законның 73 статьясында каралган тәртиптә һәм нигезләр буенча Район Советының таратылуы.
 - Район Советы депутатларының әлеге составының хокуксыз булмавы турында Татарстан Республикасы Югары суды карары үз көченә кергән очракта, депутатлар үз вәкаләтләренән баш тарталар;
 - Районны федераль закон нигезендә үзгәртеп кору;
 - район чикләрен үзгәртү нәтижәсендә муниципаль районның сайлаучылары санын 25 проценттан артыгракка арттыру;
 - гражданнарның турыдан-туры белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актың басылып чыгу вакыты бозылган очракта.
2. Район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату, аның депутатлары вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатуга һәм законнарда билгеләнгән тәртиптә Район Советы депутатларын вакытыннан алда сайлауга китерә.

35 нче матдә. Район Советының үз-үзен таркату турында Карар кабул итү тәртибе

1. Район Советының үз-үзен таркату турындагы карар муниципаль Район Башлыгы яки яртысыннан да ким булмаган депутатлар төркеме инициативасы буенча кабул ителергә мөмкин.
2. Үз-үзен таркату турындагы карар кабул итү инициативасы булырга мөмкин түгел:
 - 1) Район Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;
 - 2) Район бюджетын кабул итү һәм аның үтәләше турындагы хисапны раслау чорында;
 - 3) Район Башлыгы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктаткан очракта, яңа Район Башлыгы сайланганчы.
3. Район Советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдимендә үз-үзен таркату мотивлары булырга тиеш, шулай ук аңа үз-үзен таркату сәбәпләрен нигезләүче башка материаллар да беркетелергә мөмкин.
4. Үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне алдан карау турында депутатлар арасынан Район Советы карары нигезендә комиссия төзелә.

Район советы яки Район башлыгы карары буенча Район Советы үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә гавами тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.

5. Район Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карау дәвамлылыгы Район Советы депутатлары һәм Район халкы тарафыннан үз-үзен таркату инициативасының барлык шартларын һәм нигезлүүләрен төрле һәм объектив тикшерү мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үз-үзен таркату турында карар үз-үзен таркату турында инициативаны тәкъдим иткән көннән ике ай үткәннән соң кабул ителергә мөмкин.

6. Район Советының үз-үзен таркату турындагы карар Район Советы депутатлары саныннан яшерен тавыш бирү юлы белән билгеләнгән өчтән ике тавыш белән кабул ителә.

7. Әгәр Район Советы тарафыннан үз-үзен таркату турындагы тәкъдимнәр кабул ителмәсә, кабат инициатива үз-үзен таркату турында мәсьәлә буенча тавыш биргән көннән бер елдан соң гына күрсәтелергә мөмкин.

36 нчы матдә. Район Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату.

1. Район Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

- 1) үлем очрагында;
- 2) үз теләге белән отставкага китү;
- 3) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән дип тану;
- 4) суд тарафыннан билгесез югалган яки үлгән дип тану;
- 5) судның гаепләү карары үз көченә керү;
- 6) даими яшәү урынына Россия Федерациясе чикләреннән чыгу;

7) Россия Федерациясе гражданлыгы туктатылу, чит ил гражданлыгы туктатылу - аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органына сайланган булырга, чит ил гражданлыгы алырга яки Россия Федерациясе гражданының Россия Федерациясе халыкара килешүе катнашучысы булмаган чит ил территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы бүтән документ алырга хокукы, жирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокукы;

8) сайлаучыларны, жирлекнең тиешле вәкиллекле органы депутаты буларак, чакыртып алу. Район Советы депутаты, шул исәптән Район Башлыгы да чакыртып алу өчен нигез булып тора :

- тиешле жирлек сайлаучыларының аңа карата ышанычын шик астына куя һәм депутат вазыйфаларын яисә Район Башлыгы вазыйфаларын үтәмәгән депутатның хокукка каршы карарлары яисә гамәлләре (гамәл кылмау) суд тәртибендә расланган булуы;

- депутат, район башлыгы статусына туры килми торган гамәлләр башкаруы;

- Россия Федерациясе Конституциясен, Татарстан Республикасы Конституциясен, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарын һәм башка норматив хокукый актларын, әлеге Уставны һәм башка муниципаль хокукый актларны бозулар;

9) Район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату, йә Район Башлыгы яисә Районның тиешле вәкиллекле органы депутаты буларак аның вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;

10) хәрби хезмәткә чакыру яисә аны альтернатив граждан хезмәтен алмаштыра торган юнәлешкә чакыру;

11) "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында "Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 1-7, 10 һәм 11 пунктларында күрсәтелгән очракларда Район Советы депутаты вәкаләтләрән туктату турындагы карар Район Советы тарафыннан кабул ителә. Карарда вәкаләтләрне туктату вакыты һәм нигезләре билгеләнә.

3. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 8 пункттында каралган очракта Район Советы депутаты вәкаләтләрә Районның тиешле вәкиллекле органы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижәләрен рәсми бастырып чыгарылган көннән туктатыла.

4. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 9 пункттында каралган очракта Район Советы депутаты вәкаләтләрә вакытыннан алда туктатылган яки Район Башлыгы яисә Район Советы депутаты вәкаләтләрән вакытыннан алда туктаткан көннән туктатыла.

5. Депутат вәкаләтләрә вакытыннан алда туктатылган очракта депутатларны өстәмә сайлаулар федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә билгеләнә.

IV бүлек. Район Башлыгы.

37 нче матдә. Район башлыгы-муниципаль районның иң югары вазыйфаи заты.

1. Район башлыгы муниципаль районның иң югары вазифаи заты булып тора.

2. Район Башлыгы Район Советы тарафыннан сайлана һәм бер үк вакытта Чирмешән районы Советы Рәисе вәкаләтләрән башкара.

3. Район Башлыгының рәсми исеме - Татарстан Республикасы Чирмешән муниципаль Районы Башлыгы.

38 нче матдә. Район башлыгын сайлау тәртибе.

1. Район Башлыгы яңа сайланган район Советының беренче утырышында Район Советы депутатлары арасыннан яшерен тавыш бирү юлы белән 5 елга район Советы вәкаләтләрә вакытына сайлана.

Район Башлыгын сайлау район Советы депутатлары тарафыннан тәкъдим ителә торган кандидатлар арасыннан, шул исәптән муниципаль район халкының, жәмәгать берләшмәләренен, Татарстан Республикасы Президентының тәкъдимнәре нигезендә дә башкарыла.

2. Әгәр аны сайлау өчен муниципаль район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыграгы тавыш бирсә, Район Советы депутаты сайланган Район Башлыгы дип санала.

3. Сайланганнан соң Район Башлыгы чираттагы ант бирә:
"Мин, исеме, фамилиясе, атасының исеме, Район Башлыгы вазыйфасына керешкәндә –Район Уставы белән миңа бирелгән вәкаләтләрне тормышка

ашырганда, хәзерге һәм киләчәк буыннар алдында безнең берәмлек өчен җаваплылык тоеп, Россия Федерациясе Конституциясен, федераль законнары, Татарстан Республикасы Конституциясен һәм Татарстан Республикасы законнарын, Район Уставын катгый үтәргә, Район халкының хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен хөрмәт итәргә, сакларга һәм якларга, тарихи традицияләренә гражданлык татулыгына һәм икътисадый потенциалына омытырга, Районның чәчәк атуы һәм анда яшәүчеләрнең бәхетле яшәве өчен намус белән үз бурычымны үтәргә ант итәм".

39 нчы матдә. Район башлыгы статусы.

1. Район башлыгы даими нигездә эшли.
2. Район башлыгы статусы белән бәйле чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.
3. Район Башлыгы үз эшчәнлегендә Район халкына һәм Район Советына федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә контрольгә һәм хисап тотуга тиешле.

40 нчы матдә. Район башлыгы вәкаләтләре.

1. Район башлыгы:
 - 1) башка муниципаль берәмлекләренә җирле үзидарә органнары, дөүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә Район исемнән ышаныч язуыннан башка эш итә;
 - 2) Район Советы, Район Башлыгы, депутатлар эшчәнлеген тәмин итүгә юнәлдерелгән, шулай ук Район Советына беркетелгән муниципаль милек белән бәйле рәвештә судта милек һәм башка хокук һәм бурычларны ала һәм гамәлгә ашыра.
 - 3) Район Советы эшен оештыра, Район советы утырышын чакыра һәм аларга рәислек итә;
 - 4) җирле үзидарә органнары тарафыннан җирле әһәмияттәге мәсьәләләренә һәм җирле үзидарә органнарына, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итә;
 - 5) әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә Район Советы тарафыннан кабул ителгән норматив хокукый актларга имза сала һәм халыкка хәбәр итә;
 - 6) Район Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча үз вәкаләтләре чикләрендә хокукый актлар чыгара;
 - 7) Район Башкарма комитеты җитәкчесе белән контракт төзи;
 - 8) Район Советы эшендә җәмәгәтьчелек фикерен хәбәрдарлыкны һәм исәпкә алуны тәмин итү буенча чаралар күрә;
 - 9) гражданнырны шәхси кабул итүне гамәлгә ашыра һәм гражданнырдан кергән мөрәҗгәтьләренә карый;
 - 10) Район Советы аппараты эшчәнлегенә белән җитәкчелек итүне гамәлгә ашыра;
 - 11) Район Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны координацияли;
 - 12) Район Советы эшчәнлеген тәмин итү һәм карап тоту өчен муниципаль Район бюджетында каралган чыгымнар буенча акча бүлүче булып тора;

13) Закон һәм әлеге Устав нигезендә гражданның турыдан-туры ихтыяр белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча Район Советының хокукый актын кабул итүне оештыра;

14) Район территориясендә гамәлдә булган федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, башка федераль органнар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән Район жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеген тәмин итә;

15) Район исеменнән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары белән шартнамәләр һәм килешүләр, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән үзара эшчәнлек турында шартнамәләр һәм килешүләр төзи ;

16) Район Советы алдында үз эшчәнлегенә һәм Район Башлыгы карамагындагы башка жирле үзидарә органнары, шул исәптән Район Советы куйган мәсьәләләрне хәл итү турында хисап тотат;

17) Татарстан Республикасы законнары белән муниципаль район башлыктары карамагына кертелгән башка вәкаләтләрне, шулай ук Район Советы карарлары белән Район Башлыгы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

41 нче матдә. Район башлыгы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату.

1. Муниципаль район башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

- 1) үлем;
- 2) үз теләге белән отставкага китү;
- 3) гамәлдәге законнар нигезендә отставкага китү;
- 4) гамәлдәге законнар нигезендә вазыйфасыннан читләштерү;
- 5) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән дип тану;
- 6) суд карары нигезендә билгесез югалган яки үлгән дип игълан тиелү;
- 7) судның гаепләү карары үз көченә керү;
- 8) даими яшәү урынына Россия Федерациясе чикләреннән чыгу;
- 9) 9) Россия Федерациясе гражданлыгы туктатылу, чит ил гражданлыгы туктатылу - аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланган булырга, чит ил гражданлыгы алырга яисә аларга Россия Федерациясе гражданының Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашмаган чит ил территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы бүтән документ алырга хокукы, жирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокукы;

10) Район составына керүче муниципаль берәмлекнең тиешле вәкилләккә органы депутаты буларак сайлаучыларны чакыртып алу;

11) суд тәртибендә урнаштырылган сәламәтлек торышы буенча муниципаль берәмлек башлыгы вәкаләтләрен гамәлгә ашырырга сәләтсезлек;

12) Район Советы вәкаләтләрен, йә Башлык буларак яки әлеге жирлек Советы депутаты буларак вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;

13) федераль закон нигезендә район Советын формалаштыру тәртибен үзгәртү;

14) “Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында” Федераль закон нигезендә тормышка ашырыла торган районны үзгәртеп кору.

15) район чикләрен үзгәртү нәтижәсендә килеп чыккан сайлаучыларның саны 25 проценттан артып китү.

2. Район Башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, аның вәкаләтләрен вакытлыча Район Башлыгы урынбасары башкара.

3. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 1- 10 пунктларында күрсәтелгән нигезләр буенча Район Башлыгы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктаткан очракта, Районның яңа Башлыгы сайлау Район Советының яқындагы утырышында тормышка ашырыла.

4. Әгәр Район Башлыгының вәкаләтләре Район Советы вәкаләтләре срогы тәмамланганчы 6 айдан да ким булмаган вакыт эчендә вакытыннан алда туктатылган икән, Район Советы карары буенча Районның яңа Башлыгын сайлау үткәрелмәскә мөмкин.

42 нче матдә. Район башлыгы урынбасары.

1. Район Башлыгы тәкъдиме буенча район Советы депутатлар арасынан муниципаль район башлыгы урынбасары сайлана.

2. Район Советы депутаты сайлау өчен Район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыграгы тавыш бирсә, Район Башлыгының урынбасары сайланган булып санала.

3. Район Башлыгының урынбасары Район Башлыгы йөкләмәләрен үти, ә вакытлыча булган (авыру яки отпуск аркасында) яки үз бурычларын үти алмаган яисә Район Башлыгы вазифаларын вакытыннан алда туктату яисә вакытлыча үти алмаган очракта, Район Башлыгы урынбасары функцияләрен Район Советы Регламентында билгеләнгән бурычларны бүлү нигезендә башкара;

4. Район Башлыгы урынбасары үз вәкаләтләрен даими нигездә дә, жәмәгать башлангычларында да башкара ала.

5. Район Башлыгы урынбасарының вәкаләтләре әлеге Уставның 41 статьясында каралган нигезләр буенча вакытыннан алда туктатыла.

6. Район Башлыгы урынбасары теләсә кайсы вакытта Район Советы карары буенча Район Башлыгы инициативасы белән кабул ителгән яки Район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бере күләмендә бер төркем депутатлар таләбе буенча, вазифадан кире алынырга мөмкин.

7. Район Башлыгы урынбасарын вазифадан кире алынуы турында карар Район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавышы белән кабул ителә.

Үбүлек. Район Башкарма комитеты.

43 нче матдә. Район Башкарма комитеты- Район жирле үзидарә органнарының башкарма-боеру органы.

1. Район Башкарма комитеты Район жирле үзидарәсенә башкарма-боеру органы булып тора.

2. Район Башкарма комитетының рәсми исеме – «Татарстан Республикасы Чирмешән муниципаль районы Башкарма комитеты».

3. Район Башкарма комитеты Район Советына, Район Башлыгына һәм Район халкына хисап тотта.

4. Район Башкарма комитеты район гербы сурәтләннгән бланкларга, шулай ук Район Башкарма комитетына Граждан хәле актларын дәүләт теркәвенә алу вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен Россия Федерациясе гербы төшерелгән түгәрәк печаткә ия.

5. Район Башкарма комитеты эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары Район бюджетында Россия Федерациясе бюджеты чыгымнарын классификацияләү нигезендә аерым юллар белән карала.

44 нче матдә. район Башкарма комитеты структурасы.

1. Район Башкарма комитетының структурасы Район Башкарма комитеты житәкчесе тәкъдиме буенча Район Советы тарафыннан раслана.

2. Район Башкарма комитеты структурасына Башкарма комитет житәкчесе, аның урынбасарлары, тармак (функциональ) һәм (яки) Район Башкарма комитетының территориаль органнары керә.

3. Район Башкарма комитеты бүлекләре Район Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан расланган Нигезләмә нигезендә эшли.

4. Район Башкарма комитеты эшчәнлегендә ярдәм итү өчен, үз компетенциясенә кертелгән жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча мәсьәләләрне килешенгән рәвештә хәл итү өчен, Район Башкарма комитеты каршында Районның Башкарма комитеты структурасына керми торган координация, эксперт һәм башка киңәшмә (консультатив) органнары барлыкка килергә мөмкин.

45 нче матдә. район Башкарма комитеты вәкаләтләре.

1. Бюджетны планлаштыру һәм исәпкә алу өлкәсендә:

- Район бюджеты проектын (бюджет проектын һәм уртача срокта финанс планы проектын) төзүне тәмин итә;

- Район бюджетының үтәлешен, Районның комплекслы социаль - икътисади үсеш программаларының һәм планнарының үтәлешен оештыра.

- Районның комплекслы социаль- икътисади үсеше планнарының һәм программаларының үтәлеше турындагы отчетларны эзерләүне тәмин итә.

- статистик күрсәткечләр жыоны оештыра, Районның икътисад һәм социаль өлкәсенә торышын характерлый һәм күрсәтелгән мәгълүматларны закон белән билгеләнгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына тәкъдим итә;

- Район бюджеты хисабына жирлекләренә бюджет тәмин ителеше дәрәжәләрен тигезләүне тәмин итә.

2. Муниципаль милек белән идарә итү өлкәсендә, Район территориясендә предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр Район Советы билгеләгән тәртип кысаларында үз вәкаләтләре чикләрендә:

- Районның муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итә, муниципаль милек объектларын булдыру, сатып алу, файдалану, идарә итү һәм арендау мәсьәләләрен хәл итә;

- Район Советы карары белән билгеләнгән очрақларда Район Советы килешүенә (раславына) муниципаль милекне тартып алу, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәр әзерли һәм кертә;

- муниципаль предприятие һәм учреждениеләрне булдыра, аларның эшчәнлегенң максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның Уставларын раслый, муниципаль учреждениеләрне финанслауны тәмин итә, муниципаль учреждениеләрне һәм предприятиеләрне үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә билгели һәм аларның житәкчеләрен биләп торган вазыйфасыннан азат итә;

- муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән муниципаль районның икътисадый һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында килешүләр тәзи; муниципаль район территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек рәвешләрендәге предприятиеләр булдыруга ярдәм итә;

- Район территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр барлыкка китерүдә ярдәм итә;

- муниципаль заказ формалаштыра һәм урнаштыра;

- Район ихтыяжлары өчен, моның өчен каралган үз матди һәм финанс чараларын кулланып, заказчы булып тора;

3. Территориаль планлаштыру, жирне һәм башка табигый ресурсларны файдалану, әйләнә-тирәлекне саклау өлкәсендә:

- Районның территориаль планлаштыру документлары проектларын, Районның башка шәһәр төзелеше документларын тәзи һәм Район Советы раславына кертә һәм аларның тормышка ашырылуын тәмин итә;

- төзелеш өчен рөхсәт бирә, төзелеш, конструкция, Район территориясендә урнашкан капитал төзелеш объектларын капитал ремонтлаганда объектларны файдалануга тапшыруга рөхсәт бирә;

- Район территориясендә гамәлгә ашырыла торган шәһәр төзелеше эшчәнлеген тәмин итү буенча мәгълүмат системаларын алып бара;

- Район милкендә булган жирләрдән рациональ файдалану һәм саклауны планлаштыруны һәм оештыруны гамәлгә ашыра;

- законнарда билгеләнгән тәртиптә, Районның муниципаль милкендә булган жир участкаларын жир участкаларын тәкъдим итә һәм сатып алу юлы белән бирә ала.

- әйләнә-тирә мохитне саклау буенча жирлеккара характердагы чаралар оештыра;

- көнкүреш һәм сәнәгать калдыкларын утильләштерүне һәм эшкәртүне оештыра;

- Район территориясендә жирле әһәмияттәге дөвалау-сәламәтләндерү объектларын үстерүне һәм саклауны тәмин итә;

- халыкка экологик хәл турында хәбәр итә, тиешле органнарда предприятиеләр, учреждениеләр, оешмаларның әйләнә-тирәлеккә куркыныч тудыручы, табигатьтән файдалану турындагы законнарны бозучы гамәлләре турында хәбәр итә.

-федераль законнар һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актлары, Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукый актлары, жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары нигезендә әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә идарә итүне гамәлгә ашыра.

4. Транспорт һәм элементә өлкәсендә:

- жирле әһәмияттәге автомобиль юлларының сакланышын тәэмин итүне контрольдә тотат;

- жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын үстерү өлкәсендә инвестицион сәясәтнең төп юнәлешләрен эшли;

- жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын түләүле нигездә файдалану һәм мондый файдалануны туктату турында Карар кабул итә;

- жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы түләүле автомобиль юлларында транспорт чараларын йөргән өчен түләүнең максималь күләмен һәм түләүне исәпләү методикасын билгели;

- жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юллары исемлеген, жирле әһәмияттәге гомуми булмаган файдаланудагы автомобиль юллары исемлеген раслый;

- жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген гамәлгә ашыра;

- жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларында хәрәкәт иткәндә авыр йөк ташучы транспорт чаралары китерә торган зыян күләмен билгели;

- юл сервисы объектларын жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларына кушу буенча хезмәт күрсәтү бәясен һәм исемлеген билгели;

- халыкны һәм территорияләренә гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә федераль законнар нигезендә автомобиль юлларында гражданнар оборонасы, мобилизация чараларын оештырганда һәм үткәргәндә файдаланыла торган автомобиль юллары исемлеген билгели;

- жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юллары белән файдаланучыларны мәгълүмат белән тәэмин итә;

- федераль законнар белән Татарстан Республикасының жирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кертелгән башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыра;

- Район чикләрендә торак пунктлар чикләреннән тыш жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген, шулай ук автомобиль юлларын куллану һәм Россия Федерациясе законнары нигезендә юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыра;

- халыкка транспорт хезмәте күрсәтү өчен шартлар тудыра һәм муниципаль транспорт оешмаларын булдыру яисә шәхси транспорт предприятиеләре һәм оешмаларының халыкка транспорт хезмәте күрсәтүгә килешү башлангычларында аларны жәлеп итү юлы белән Район чикләрендә халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыруны тәэмин итә;

- Район чикләрендә торак пунктлар арасында халыкка хезмәт күрсәтүче маршрутларны, хәрәкәт графикларын, жәмәгать транспортының тукталыш урыннарын раслый яки килештерә;

- Район чикләрендә торак пунктлардан читтә жәмәгать транспорты тукталышлары өчен билгеләнгән урыннарны төзекләндерүне тәмин итә;

- элемент линияләре һәм корылмалары, радиофикация линияләре һәм корылмалары булган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмаларга, элге линия һәм корылмаларга зыян китерүне кисәтүдә, шулай ук барлык юридик һәм физик затлар тарафыннан Россия Федерациясә элемент линияләрен һәм корылмаларын саклау кагыйдәләре таләпләрен мәжбүри үтәүне тәмин итүдә булышлык күрсәтә;

- универсаль элемент хезмәте күрсәтүче оешмалар белән килештерә, проектта радиорелей элемент линияләрен төзү күздә тотыла торган жир кишәрлекләре чикләре һәм биналар һәм корылмалар төзү, шулай ук агачлар утырту тыела;

- Район территориясендә почта элементәсе объектларын урнаштыруда ярдәм күрсәтә, элге оешманың торак булмаган биналар бүлөп бирү яки почта элементәсе бүлекчәләре һәм башка почта элементәсе объектларын урнаштыру өчен биналар төзү турындагы тәкъдимнәрен карый;

- жирле почта маршрутларының тотрыклы эшен булдырырга һәм аны сакларга ярдәм итә, почта элементәсе операторы тарафыннан авыр үтеп йөри торган торак пунктларга билгеләнгән контроль срокларда почта жибәрүләрен һәм китереп житкөрүдә ярдәм итә;

- Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына Район территориясендә почта элементәсе чөлтәрен үстерү турында тәкъдим кертә;

5. Торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм башка хезмәт күрсәтү, өлкәсендә:

- Район чикләрендә жирлекләренң электр һәм газ белән тәмин итүне оештыра;

- энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижәлелеген арттыру өлкәсендәге Район Советы белән расланган программаларны эшли һәм тормышка ашыра;

- Россия Федерациясенң мәжбүри федераль законнар һәм башка норматив хокукый актлары буларак билгеләнгән, шулай ук энергияне саклау һәм энергетика нәтижәлелеген арттыру өлкәсендә тиешле муниципаль программада каралган энергияне саклау һәм энергетика нәтижәлелеген арттыру чараларын мәгълүмати тәмин итүне гамәлгә ашыра;

- энергияне саклау һәм энергетика нәтижәлелеген арттыру буенча чараларны координацияли һәм муниципаль учреждениеләр тарафыннан муниципаль унитар предприятиеләр тарафыннан аларны үткөрүне контрольдә тотат;

- Район составына керүче авылларны жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте белән тәмин итү өчен шартлар тудыра;

- ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм жирлекара жирләү урыннарын карауны тәмин итә;

6. Кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өлкәсендә:

- кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыра, шул исәптән :

- милли һәм жирле социаль - икътисадый, экологик, мәдәни һәм башка үзәнчәлекләренә исәпкә алып, кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларын үстерүнең муниципаль программаларын эшли һәм гамәлгә ашыра;

-кече һәм урта эшкуарлык үсешенен финанс, икътисадый, социаль һәм башка күрсәткечләрән һәм аны үстерү буенча чаралар куллануның нәтижәлелеген анализлый, Район территориясендә кече һәм урта эшкуарлык үсешен фаразлай;

-Район территориясендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына ярдәм инфраструктурасын формалаштыра һәм аларның эшчәнлеген тәмин итә;

-кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары һәм әлеге оешмаларның структур бүлекчәләре мәнфәгатьләрен чагылдыручы коммерциячел булмаган оешмалар эшчәнлегенә ярдәм итә;

-кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өлкәсендә координация һәм киңәшмә органнарын төзи;

7. Мәгариф, сәламәтлек саклау, мәдәният, физик культура өлкәсендә:

- Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләренә кертелгән мәгариф процессын финанс ягыннан тәмин итү вәкаләтләреннән тыш, төп гомуми, урта (тулы) гомуми белем бирү программалары буенча һәркем өчен мөмкин булган һәм түләүсез башлангыч гомуми, төп гомуми, урта (тулы) гомуми белем бирүне оештыра;

- Район территориясендә өстәмә белем бирүне һәм бушлай мәктәпкәчә белем бирүне оештыра, шулай ук каникул вакытында балаларның ялын оештыра.

- муниципаль белем бирү учреждениеләренен һәм муниципаль сәламәтлек саклау учреждениеләренен гамәлгә куючысы булып тора;

- муниципаль белем бирү учреждениеләре биналарын һәм корылмаларын карап тотуны, алар янындагы территорияләргә төзекләндерүне тәмин итә;

- башлангыч гомуми, төп гомуми, урта (тулы) гомуми белем бирү программаларын тормышка ашыручы мәгариф учреждениеләрендә мәжбүри белем алырга тиешле балаларны исәпкә алуны оештыра;

- муниципаль сәламәтлек саклау системасы белән идарә итүгә вәкаләтле орган формалаштыра, муниципаль сәламәтлек саклау системасы оешмалары үсешен оештыра, аларның эшчәнлегенен характерын һәм күләмен билгели;

- бала табулар вакытында һәм аннан соң беренчел медик - санитар ярдәм, ашыгыч медицина ярдәме, ашыгыч медицина ярдәме күрсәтүне, шул исәптән медицина оешмаларында бу ярдәм күрсәтү буенча муниципаль биремне формалаштыруны оештыра;

- муниципаль сәламәтлек саклау системасы учреждениеләрен дару һәм башка чаралар, медицина билгеләнешендәге басмалар, иммунобиологик препаратлар һәм дезинфекция чаралары белән тәмин итүне оештыра;

- гражданнарны дарулар белән тәмин итүне үстерү һәм һәркем өчен шартлар тудыра;

- халыкка даими рәвештә массакүләм мәгълүмат чаралары аша тирә-юньдәгеләр өчен куркыныч тудыручы авырулар таралу турында хәбәр итә;

- халыкка санитар- гигиена белемен бирүне оештыра;

-медицина учреждениеләре структурасында ашыгыч медицина ярдәме хезмәтен оештырырга хокуклы;

- туберкулез таралуны кисәтү өлешендә муниципаль сәламәтлек саклау системасы учреждениеләрендә беренчел медик - санитар ярдәм күрсәтүне, туберкулезны ачыклау һәм профилактикалау буенча чаралар күрүне оештыра;

- халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне, жирлек китапханәләре белән тәмин итүне, китапханә фондларының сакланышын һәм сакланышын тәмин итүне оештыра;

- Район составына кергән жирлекне ял һәм хезмәт күрсәтү өчен шартлар, мәдәният белән тәмин итү өчен шартлар тудыра.№

- Район составына керүче жирлекләрдә жирле традицион халык сәнгать ижатын үстерү өчен шартлар тудыра;

- Районның спорт жыелма командаларын формалаштыру тәртибен раслый, аларны тәмин итә;

- Район территориясендә үткәрелә торган Россия Федерациясе спорт жыелма командаларының һәм Татарстан Республикасы спорт жыелма командаларының муниципальара, региональ, төбәкара, Бөтенроссия һәм халыкара спорт ярышларын һәм укыту - тренировка чараларын оештыруда һәм үткәрүдә катнаша;

- Район территориясендә эшчәнлек алып баручы физик культура һәм спорт субъектларына ярдәм күрсәтә;

- жирле шартлар һәм мөмкинлекләргә исәпкә алып, физик культура һәм спорт үсешенә төп бурычларын һәм юнәлешләрен билгели, физик культура һәм спортны үстерү буенча жирле программаларны кабул итә һәм тормышка ашыра;

- халыкның төрле төркемнәре арасында физик культура һәм спортны популярлаштыра;

- муниципаль рәсми физкультура чараларын һәм спорт чараларын, шулай ук гражданның яшәү урыны буенча физкультура спорт эшен оештыра;

- Районның физкультура чаралары һәм спорт чараларының календарь планнарын раслый һәм тормышка ашыра;

- Районның рәсми физкультура чараларын һәм спорт чараларын медицина белән тәмин итүне оештыра;

- муниципаль берәмлекләр территорияләрендә рәсми физкультура чаралары һәм спорт чараларын үткәргәндә жәмәгать тәртибен һәм жәмәгать куркынычсызлыгын тәмин итүгә ярдәм итә;

- Россия Федерациясе законнары нигезендә билгеләнгән башка вәкаләтләргә гамәлгә ашыра.

8. Гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәмин итү, халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән яклау һәм мобилизация эзәрлек өлкәсендә:

- Район территориясендә законнарның, дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнары актларының үтәлешен, гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәмин итә;

- билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яки арбитраж судында, жирле үзидарә хокукларын боза торган дәүләт хакимияте органнары һәм

дәүләт вазыйфай затлары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар актларына шикаять бирә;

- федераль закон нигезендә муниципаль милиция тарафыннан жәмәгать тәртибен саклауны оештыруны тәэмин итә;

- халыкны һәм территорияләрне гадәттән тыш хәлләрдән яклау өчен кирәкле көчләрне һәм чараларны эзерләү һәм карап тотуны, халыкны әлеге хәлләрдә саклану ысуллары һәм гамәлләренә өйрәтү белән тәэмин итә;

- халыкны һәм муниципаль район территориясен табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау буенча чараларны оештыра һәм тормышка ашыруны тәэмин итә;

- билгеләнгән тәртиптә халыкны һәм территорияләрне гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә мәгълүмат жыюны һәм алмашуны гамәлгә ашыра, халыкка үз вакытында хәбәр итүне һәм хәбәр итүнең махсус техник чараларын кулланып, кешеләр күпләп жыела торган урыннарда халыкка мәгълүмат бирүне, гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы турында яисә барлыкка килү турында хәбәр итүне тәэмин итә;

- халыкны һәм территорияләрне гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендә чараларны финанслауны гамәлгә ашыра;

- гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен жирле финанс һәм матди ресурслар резервларын булдыра һәм тәэмин итә;

- авария- коткару һәм башка кичектергесез эшләрне оештыра һәм үткәрә, шулай ук аларны уздырганда жәмәгать тәртибен саклай;

- үз көчләре һәм чаралары житәрлек булмаганда, ярдәм сорап Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарына мөрәжәгать итә;

- оешмаларның гадәттән тыш хәлләрдә тотрыклы эшләвен тәэмин итә;

- халыкны һәм территорияләрне гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә бурычларны хәл итүгә махсус вәкаләтле даими эшләүче идарә органнары булдыра;

- халыкны һәм территорияләрне гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендәге бурычларны хәл итүгә вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы, кешеләр күпләп жыела торган урыннарда халыкка хәбәр итү һәм мәгълүмат бирү өчен махсус техник чаралар урнаштыруда һәм (яки) урнаштыруда, шулай ук массакүләм мәгълүмат чаралары продукциясен тарату өчен булган техник жайланмалар күрсәтүдә ярдәм итә, халыкка гадәттән тыш хәлләр турында үз вакытында хәбәр итү һәм мәгълүмат бирү һәм гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә халыкны эзерләү максатларында эфир вакыты бүлеп бирә;

- кешеләрнең су объектларында иминлеген тәэмин итү, аларның тормышын һәм сәламәтлеген саклау буенча чараларны тормышка ашыруны тәэмин итә;

- опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне тормышка ашыруда катнаша;

- жирле референдум эзерләү һәм үткәрүне, район чикләрен үзгәртү, районны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне оештыру һәм матди - техник яктан тәэмин итүне гамәлгә ашыра;

- тиешле органнар аша мобилизацияне эзерлекне һәм мобилизацияне оештыра һәм тәэмин итә;

- федераль законның, Россия Федерациясе Президентының норматив хокукый актларының, мобилизацион эзерлек һәм мобилизацияләү өлкәсендә Россия Федерациясе Хөкүмәтенә норматив хокукый актларының үтәлешен тәэмин итә;

- мобилизацион планнар эшли;

- Район икътисадын мобилизацион эзерләү буенча чаралар үткәрә;

- оешмалар белән продукция китерү, эшләр үткәрү, көч һәм акча бүлөп бирү, районны мобилизацияләү һәм мобилизацияләүне тәэмин итү максатларында хезмәт күрсәтү турында килешүләр (контрактлар) төзи;

- мобилизация игълан ителгәндә, Район икътисадын хәрби вакыт шартларында эшкә күчерү буенча чаралар үткәрә;

- мобилизация биремнәре (заказлар) булган оешмалар бөлгенлеккә төшкән очракта, эшчәнлекләре жирле үзидарә органнары эшчәнлегә белән бәйлә яки аларны алып бару өлкәсендә булган башка оешмаларга әлегә биремнәренә (заказларны) тапшыру буенча чаралар күрә;

- хәрби комиссариатларга аларның мобилизация эшендә тыныч вакытта һәм мобилизация игълан иткәндә, ярдәм күрсәтә:

а) билгеләнгән тәртиптә мобилизацияләү, жыелма пунктларга яки хәрби частьләргә техника китерү, биналар, корымалар, коммуникацияләр, жир участоклары, транспорт һәм башка матди чаралар бирү буенча хәрби хезмәткә чакырылырга тиешле гражданнарга вакытында хәбәр итүне һәм килүләрен оештыра;

б) запастагы һәм жирле үзидарә органнарында һәм эшчәнлегә күрсәтелгән органнар эшчәнлегә белән бәйлә яки аларны алып бару өлкәсендә булган оешмаларда эшләүче гражданнарны хәрби исәпкә алуны оештыру һәм тәэмин итү, броньлау буенча хисап бирүне тәэмин итү;

- хәрби комиссариатны көчәйтүче аппарат составына керүче гражданнарга билгеләнгән тәртиптә вакытында хәбәр итүне һәм килүләрен оештыруны оештыру;

- Татарстан Республикасы дүләт хакимияте органнарына мобилизацион эзерлекне һәм мобилизацияләүне камилләштерү буенча тәкъдимнәр кертә;

8. Федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә:

- федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә муниципаль районның жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

- дүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән матди һәм финанс чараларының исәбен алып бара һәм аларны тиешенчә файдалануны тәэмин итә;

- федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә бирелгән дүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру турында хисап бирә;

- Район Советы карарлары нигезендә аларга бирелгән аерым дүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен Районның жирле үзидарә органнары карамагында булган матди ресурслар һәм финанс чараларын өстәмә куллануны тәэмин итә;

9. Башка вәкаләтләр:

- социаль юнөлешле коммерциячел булмаган оешмалар эшчәнлеге өчен шартлар тудыру юлы белән социаль юнөлешле коммерциячел булмаган оешмаларга ярдәм итү мәсьәләләрен хәл итә, шул исәптән:

- жирле социаль икътисади һәм экологик һәм мәдәни һәм башка үзенчәлекләрен исәпкә алып, социаль юнөлешле коммерциячел булмаган оешмаларга ярдәм күрсәтү буенча Район Советы кабул иткән муниципаль программаларны эшли һәм тормышка ашыра;

- социаль юнөлешле коммерциячел булмаган оешмалар эшчәнлегенә финанс икътисади, социаль һәм башка күрсәткечләрен анализлай, Район территориясендә социаль юнөлешле коммерциячел булмаган оешмаларны үстерүгә юнәлдерелгән чараларның нәтижәләрен бәяли;

- жирлекләренә архив фондларын саклауны да кертеп, муниципаль архив формалаштыруны һәм эчтәлеген тәмин итә;

- үз вәкаләтләре чикләрендә, федераль законнар нигезендә халыкара һәм тышкы икътисади элементләренә гамәлгә ашыра;

- законнар, әлеге Устав, Район Советы карарлары белән Район Советы, Район Башлыгы яки башка жирле үзидарә органнары вәкаләтләренән тыш, Районның жирле эһәмияттәге мәсьәләләре буенча башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыра;

46 нчы матдә. Район Башкарма комитеты житәкчесе.

1. Район башкарма комитетын муниципаль район башкарма комитеты житәкчесе житәкли.

2. Район Башкарма комитеты житәкчесенә рәсми исеме - Татарстан Республикасы Чирмешән муниципаль районы башкарма комитеты житәкчесе.

Район Башкарма комитеты житәкчесе әлеге вазифага әлеге устав белән билгеләнгән вәкаләтләр вакытына конкурс нәтижәләре буенча контракт буенча билгеләнгән жирле үзидаренә вазифага заты булып тора;

3. Район Башкарма комитеты житәкчесе үз вәкаләтләрен даими нигездә башкара;

4. Район Башкарма комитеты житәкчесе үз вәкаләтләрен контракт нигезендә башкарганда:

1) Район Советы тарафыннан контрольдә тотыла һәм аның алдында Район Башкарма комитетының эшчәнлеге һәм эшчәнлеге нәтижәләре, шул исәптән Район Советы куйган мәсьәләләрен хәл итү турында хисап тотат;

2) Район Башкарма комитеты жирле эһәмияттәге мәсьәләләрен һәм жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итә.

5. Район Башкарма комитеты житәкчесе хаклы түгел :

- фәнни һәм башка ижади эшчәнлектән тыш, эшмәкәрлек, шулай ук башка түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнүгә.

Шул ук вакытта укучылык эше, фәнни һәм башка ижад эшчәнлеге чит илләр дәүләтләре, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданлыгы булмаган затлар акчалары хисабына гына, әгәр Россия

Федерациясе халыкара шартнамәсе яисә Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, финанслана алмый.

- Россия Федерациясе халыкара шартнамәсе яисә Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, идарә итү органнары, Попечительләр яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган структур бүлекчәләрнең башка органнары составына керергә.

6. Аерым оештыру-боеру функцияләрен гамәлгә ашыру өчен Район Башкарма комитеты житәкчесе урынбасарларына ия була. Район Башкарма комитеты житәкчесе вакытлыча эшендә булмаган очракта (авыруы яки отпуск белән бәйләп очракта), яисә үз вазыйфаларын башкара алмаганда, яисә вакытыннан алда туктатылган очракта, аның вәкаләтләрен билгеләнгән бурычлар нигезендә Район Башкарма комитеты житәкчесе урынбасарларының берсе башкара.

47 нче матдә. Район Башкарма комитеты житәкчесен билгеләү тәртибе.

1. Район Башкарма комитеты житәкчесен билгеләү конкурс нигезендә үткәрелә.

2. Район Башкарма комитеты житәкчесе өчен жирле эһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга кагылышлы контракт шартлары Район Советы тарафыннан, ә жирле үзидарә органнарына аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга кагылышлы өләшендә федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары тарафыннан раслана.

3. Район Башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасына кандидатлар булырга тиеш:

- "Дөүләт һәм муниципаль идарә" белгечлеге буенча югары һөнәри белем яисә Район Советы карары белән билгеләнә торган белгечлек буенча башка югары һөнәри белемле булуы;

- муниципаль хезмәт стажы муниципаль хезмәтнең тиешле вазыйфаи төркемләрәндә яки аларга тиңләштерелгән дөүләт граждән хезмәте вазыйфаларында ике елдан ким булмаган, яисә белгечлек буенча биш елдан ким булмаган эш стажы;

- Район Башкарма комитеты житәкчесенең вазыйфаларын башкару өчен кирәкле күләмдә эшлекле сыйфат һәм күнекмәләр;

- жирле үзидарә турында Татарстан Республикасы законы, Район Уставы нигезендә, Район Башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасына кандидатларга өстәмә таләпләр куелырга мөмкин.

4. Район Башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасын биләүгә конкурс Район Советы карары белән расланган тәртиптә үткәрелә.

5. Конкурс шартлары, аны үткәрү датасы, вакыты һәм урыны турында мәгълүматлар, контракт проекты конкурсны үткәрүгә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча массакүләм мәгълүмат чараларында басылып чыгарга тиеш.

6. Конкурс үткәрү өчен Конкурс комиссиясе төзелә. Конкурс комиссиясе әгъзалары саны Район Советы тарафыннан билгеләнә.

7. Конкурс комиссиясе эгъзалары Район Советы һәм Татарстан Республикасы Президенты бирү буенча Татарстан Республикасы Дәүләт Советы тарафыннан закон нигезендә билгеләнә.

8. Зат конкурс нәтижәләре буенча конкурс комиссиясе тарафыннан тәкъдим ителгән кандидатлар арасыннан Район Башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасына билгеләнә.

9. Район Башкарма комитеты житәкчесе белән контракт Район Башлығы тарафыннан төзелә.

48 нче матдә. Район Башкарма комитеты житәкчесенең вәкаләтләре вакыты.

1. Район Башкарма комитеты житәкчесе белән контракт Район Советының Башкарма комитет житәкчесе вазыйфасына билгеләү турында Карар кабул иткән вәкаләтләренең срогы (яна чакырылыш Район Советы эшли башлаган көнгә кадәр), ләкин 2 елдан да ким түгел.

2. Район Советы вәкаләтләре срогы чыккач, Район Башкарма комитеты житәкчесе билгеләнгән тәртиптә Район Башкарма комитетының яңа житәкчесе итеп билгеләнгәнче үз вәкаләтләрен башкаруын дәвам итә.

49 нчы матдә. Район Башкарма комитеты житәкчесе вәкаләтләре.

1. Район Башкарма комитеты житәкчесе:

1) Бердәм сайлау принципларында муниципаль район Башкарма комитеты эшчәнлегенә белән житәкчелек итә һәм аның компетенциясенә керүче муниципаль район Башкарма комитеты тарафыннан вәкаләтләргә үтәү өчен шәхси җаваплылык тотат;

2) Район Башкарма комитеты исемненән район Советы, Район Башлығы, Районның башка жирле үзидарә органнары һәм башка муниципаль берәмлекләренә, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә, Район исемненән милек сатып алырга һәм башка хокук һәм бурычларны тормышка ашырырга, судта ышанычлылык кәгазьсез чыгыш ясарга мөмкин.

3) Район Советы каравына Район бюджеты проектын һәм аның үтәләше турында хисапларны, Районның комплекслы социаль - икътисадый үсеш планнары һәм программалары проектларын һәм аларның үтәләше турында хисапларны тәкъдим итә.

4) Район Советы раславына Район Башкарма комитеты структурасы турында проект кертә, Район Башкарма комитетының хезмәткәрләр саны һәм хезмәткә түләү фонды тарафыннан билгеләнгән структуралар нигезендә штат расписаниесен раслай.

5) Район Башлығы белән килешеп Район Башкарма комитеты житәкчесе урынбасарларын вазыйфаларыннан азат итә, алар арасында вазыйфаларны бүлә, муниципаль хезмәткәрләргә һәм Район Башкарма комитетының башка хезмәткәрләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә, аларның эшчәнлеген контрольдә тотат, аларга кызыксындыру чаралары һәм дисциплинар җаваплылык чараларын куллана;

6) үз вәкаләтләре чикләрендә расланган бюджет нигезендә Район акчалары белән эш итә;

7) Район Башкарма комитеты тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итә һәм аларны үтәү өчен шәхси жавап бирә; тиешле законнар нигезендә һәм аларны үтәү йөзеннән тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара;

8) Район Башкарма комитеты компетенциясенә кертелгән жирле эһәмияттәге мәсьәләләр буенча хокукый актлар, шулай ук Район Башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар бастырып чыгара;

9) Район Башлығы, Район Советы таләбе буенча елга бер тапкырдан да ким булмаган яисә Район Советына үз эшчәнлеге һәм Район Башкарма комитеты эшчәнлеге турында хисап тапшыра;

10) Район Башкарма комитеты эшчәнлеге турында халыкка даими рәвештә мәгълүмат бирә, гражданнарны шәхси кабул итә һәм гражданнардан кергән мөрәжәгатъләрне карый, Район Башкарма комитеты хезмәткәрләре тарафыннан гражданнарны кабул итүне оештыра, гражданнарны шәхси кабул итүне айга кимендә бер тапкыр гамәлгә ашыра, гражданнарның тәкъдимнәрен, гаризаларын һәм шикаятъләрен карый, алар буенча карарлар кабул итә;

11) Районның дәүләт һәм башка органнарында мәнфәгатъләрен тәмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, Район Башкарма комитеты исемнән судка гариза бирә, ышанычнамә бирә;

12) Район Башкарма комитеты бүлекләре турында нигезләмәләр раслый;

13) Район Советы билгеләгән тәртиптә Район Башкарма комитеты оешмалары һәм учреждениеләре житәкчеләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә;

14) законнар, әлеге Устав, Район Советы карарлары һәм төзелгән контракт нигезендә башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыра.

50 нче матдә. Район Башкарма комитеты житәкчесе вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату.

1. Район Башкарма комитеты житәкчесенең вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

1) үлем;

2) үз теләге белән отставкага(контрактны өзү) жиберү;

3) гамәлдәге законнар нигезендә вазыйфадан читләштерү.

4) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән дип тану;

6) суд тарафыннан билгесез югалган яки үлгән дип тану;

судның гаепләү карары үз көченә керү;

7) даими яшәү урынына Россия Федерациясе чикләреннән чыгу;

8) Россия Федерациясе гражданлыгы туктатылу, чит ил дәүләтенең - Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы гражданлыгы туктатылу, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы.

9) хәрби хезмәткә чакыру яисә аның альтернатив граждан хезмәтен алмаштыра торган юнәлешләргә чакыру;

10) Район үзгәртелгәндә яки бетерелгәндә;

11) Районда сайлаучылар саны Район чикләрен үзгәртү нәтижәсендә 25 проценттан артык килеп чыкканда;

2. Башкарма комитет житәкчесе белән контракт якларның килешүе буенча яисә суд тәртибендә гариза нигезендә өзелергә мөмкин:

1) Район Советы яисә Район башлыгы тарафыннан, контракт шартларын жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итүгә кагылышлы өлешендә, шулай ук законнарда билгеләнгән чикләүләрне сакламауга бәйле рәвештә, контракт шартларын бозуга бәйле рәвештә;

2) Татарстан Республикасы Президенты - федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга кагылышлы өлешендә, шулай ук законнарда билгеләнгән чикләүләрне санга сукмауга бәйле рәвештә;

3) Башкарма комитет житәкчесе - муниципаль районның жирле үзидарә органнары һәм (яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары тарафыннан контракт шартларын бозуга бәйле.

VI бүлек. РАЙОН СОВЕТЫ, РАЙОН БАШЛЫГЫ ҺӘМ РАЙОН БАШКАРМА КОМИТЕТЫНЫҢ ҮЗАРА МӨНӘСӘБӘТЛӘРЕ.

51 нче матдә. Район Советы, Район Башлыгы һәм муниципаль район Башкарма комитетының үзара хезмәттәшлек нигезләре.

1. Әлеге Устав белән билгеләнгән вәкаләтләр нигезендә муниципаль район башлыгы һәм муниципаль район Башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль гамәлгә ашыралар.

2. Район Советы һәм Район Башкарма комитеты Районның икътисади һәм социаль үсеш процессларына һәм аның халкы мәнфәгатьләрен нәтижәле идарә итү максатларында закон белән билгеләнгән формаларда үзара хезмәттәшлек итәргә бурычлы.

3. Район Советы һәм Район Башкарма комитеты кабул иткән хокукый актларны жиде көн эчендә бер-берләренә жибәрәләр.

4. Район Советы, Район Башлыгы, Район Башкарма комитеты житәкчесенә Район Башкарма комитетының башка вазыйфай затларының хокукый актларын кабул итү, юкка чыгару, үзгәртү турындагы тәкъдим белән мөрәжәгать итәргә, шулай ук аларга суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы.

5. Район Башкарма комитеты житәкчесе Район Советының, Район Башлыгының хокукый актларын кабул итү, юкка чыгару, үзгәртү турындагы тәкъдим белән Район Советына мөрәжәгать итәргә хокуклы, шулай ук аларны суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы.

6. Район Башлыгы Район Башкарма комитеты житәкчесенә Район Советының эш планнарын һәм Район Советы карарлары проектларын Район Советы Регламентында билгеләнгән тәртиптә жибәрә.

7. Район Башкарма комитеты житәкчесе үткәргән утырышларда Район Башлыгы, Район Советы депутатлары катнашырга хокуклы.

52 нче матдә. Районның жирле үзидарә органнары арасында бәхәсләрне хәл итү.

1. Районның жирле үзидарэ органнары арасындагы бэхэслэр килештерү процедуралары үткэрү юлы белэн яисэ суд тәртибендә хэл ителә.

VII бүлек. Жирле үзидарэ органнары һәм башка муниципаль жирле үзидарэ органнары.

53 нче матдә. Районның контроль-хисап палатасы.

1. Районның контроль- хисап палатасы даими эшләүче, Район Советына жирле үзидарэ органнарына финанс контроле органнары булып тора. Юридик зат булып тора.

2. Районның контроль-хисап палатасының максатлары булып жирле бюджет үтәлешен, жирле бюджет проектын эзерләү һәм карап тикшерүнең билгеләнгән тәртибен, аның үтәлеше турындагы хисапны, Район милкендә булган мөлкәт белән идарэ итүнең һәм эш итүнең билгеләнгән тәртибен үтәүне контрольдә тоту тора.

3. Үз вәкаләтләре чикләрендә контроль -хисап палатасы оештыру һәм функциональ мөстәкыйльлеккә ия.

4. Хисап- палатасы, район гербы төшерелгән һәм үз исеме язылган бланкларга ия.

5. Районның контроль-хисап палатасы рәисе район башлыгы тәкъдиме буенча 5 елга Район Советы тарафыннан сайлана, Районның жирле үзидарэ органының вазыйфаи заты булып тора, Районның контроль - хисап палатасы эшчәнлегә белән житәкчелек итә һәм аның эшен оештыра, дәүләт хакимияте органнарында һәм жирле үзидарэ органнарында контроль - хисап палатасын тәкъдим итә, хисап, бәяләмә һәм жаваплар яза.

Контроль- хисап палатасы рәисе үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыра.

6. Контроль-хисап палатасы рәисе булып дәүләт яки муниципаль идарә, дәүләт яки муниципаль контроль, икътисад, финанс, хокук өлкәсендә югары белемле һәм һөнәри эшчәнлек тәжрибәсе булган гражданныр тора ала.

7. Контроль-хисап палатасы үз эшчәнлеген законнар, Район Контроль-хисап палатасы турындагы Нигезләмә нигезендә тормышка ашыра.

8. Контроль-хисап палатасы эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Район бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымының классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

54 нче матдә. Районның финанс-бюджет палатасы.

1. Районның финанс-бюджет палатасы бюджет проектларын төзүне, Район бюджетын, Район бюджетын үтәүне тормышка ашыручы даими эшләүче жирле үзидарэ органы булып тора.

2. Финанс-бюджет палатасы район гербы төшерелгән һәм үз исеме язылган бланкларга ия.

3. Районның финанс- бюджет палатасы үз эшчәнлеген законнар нигезендә гамәлгә ашыра. Район Советы тарафыннан расланган финанс бюджет палатасы турында нигезләмә.

4. Районның финанс - бюджет палатасы рәисе Район Башлыгы тәкъдиме буенча Район Советы тарафыннан билгеләнә, Районның жирле үзидарә вазыйфаи заты булып тора, Районның финанс - бюджет палатасы эшчәнлегә белән житәкчелек итә һәм аның эшен оештыра.

5. Район финанс бюджет палатасы Рәисенә куелган дөгъвә:

а) дәүләт үрнәгендәге диплом белән таныкланган "Икътисад" яки "икътисад һәм идарә " юнәлешендә югары һөнәри белемле булуы, йә гыйльми дәрәжәсе кандидат яки икътисад фәннәре докторы булуы;

б) дәүләт яки муниципаль идарә, икътисад, финанс һәм кредит өлкәсендә һөнәри эшчәнлек тәжрибәсе булу - 3 елдан да ким түгел, шул исәптән Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарында, йә Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарында, жирле үзидарә органнарында яки эшчәнлегә икътисад, идарә итүгә, финанс эшчәнлеген гамәлгә ашыруга бәйле оешмаларда житәкче вазыйфаларда эшләү стажы булу- кредит операцияләре оештыру, барлык дәрәжәдәге бюджет процессын оештыру, салым салу, банк эше, бухгалтер исәбе, анализ, аудит һәм статистика белән - 2 елдан да ким түгел.

6. Районның финанс - бюджет палатасы эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Район бюджетында Россия Федерациясе бюджеты чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

55 нче матдә. Районның жир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре палатасы.

1. Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы үз вәкаләтләре чикләрендә муниципаль милек белән идарә итүне гамәлгә ашыручы даими эшләүче жирле үзидарә органы булып тора, шул исәптән хужалык жәмгыятьләренә Устав капиталларында Район милкендә булган жир участоклары, акцияләр, өлешләр(кертәмнәр) белән идарә итә.

Районның жир һәм милек мөнәсәбәтләре палатасы үз вәкаләтләрен башкарганда Район Советына хисап тотта.

2. Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы рәисе Район Башлыгы тәкъдиме буенча Район Советы тарафыннан билгеләнә.

3. Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы рәисе жирле үзидарәненә вазыйфаи заты булып тора, милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы эшчәнлегә белән житәкчелек итә һәм аның эшен оештыра.

4. Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы, үзенә исеме язылган район гербы сурәтләнәгән бланкларга ия.

5. Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Район бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымын классификацияләү нигезендә аерым юл белән карала.

6. Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы үз эшчәнлеген законнар, әлегә Устав һәм Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы турындагы Нигезләмәгә туры китереп башкара.

56 нчы матдә. Район сайлау комиссиясе.

1. Район сайлау комиссиясе Районның жирле үзидарә органнары структурасына кермәгән Муниципаль орган булып тора.

2. Район сайлау комиссиясе Федераль закон һәм Татарстан Республикасы Сайлау Кодексында билгелэнгән тәртиптә хәлиткеч тавыш хокукы белән 8 эгъза күләмендә район Советы тарафыннан төзелә.

Район сайлау комиссиясенә вәкаләтләре срогы 5 ел тәшкил итә.

3. Район сайлау комиссиясе рәисе яки аның беренче утырышында яшерен тавыш бирү юлы белән киләсе тәртиптә хәлиткеч тавыш бирү хокукы белән сайлау комиссиясе эгъзалары арасыннан сайлана:

- Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе тәкъдиме булган очракта - Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе тәкъдиме буенча;

- Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе тәкъдиме булмаган очракта-Район сайлау комиссиясе эгъзалары тарафыннан хәлиткеч тавыш хокукы белән кертелгән тәкъдимнәр буенча.

4. Муниципаль сайлауларны, референдумны эзерләгәндә һәм уздырганда Район Сайлау комиссиясе "Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында" 2002 елның 12 июнендәге №67-ФЗ Федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы, башка законнар нигезендә үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

5. Закон нигезендә Район сайлау комиссиясенә Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары буенча Район Советы мөрәжәгатә нигезендә кабул ителгән вәкаләтләре территорияль сайлау комиссиясенә йөкләнергә мөмкин.

VIII бүлек. РАЙОН ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНӘ ГРАЖДАНЛЫК-ХОКУКЫЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ.

57 нче матдә. Юридик зат хокукларына ия булган муниципаль районның жирле үзидарә органнары.

1. Федераль закон һәм әлегә Устав нигезендә Район Советы, Район Башкарма комитеты, Районның контроль-хисап палатасы, Районның финанс-бюджет палатасы һәм Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасына юридик шәхес хокуклары бирелә.

2. Район Советы карары белән Район Сайлау комиссиясе, шулай ук Район Башкарма комитеты структурасы нигезендә - аның аерым бүлекләре юридик зат хокукларына ия булырга мөмкин.

3. Юридик зат хокукларына ия Район жирле үзидарә органнары-муниципаль учреждениеләр, идарә функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган һәм федераль законнарда билгелэнгән тәртиптә юридик затлар сыйфатында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

58 нче матдә. Районның жирле үзидарә органнарын финанслау.

1. Районның жирле үзидарә органнарын тотуга киткән чыгымнарны финанслау Район бюджетының үз керемнәре хисабына гамәлгә ашырыла.

2. Район Советы карарлары, әлегә Законда каралган очракларда Районның жирле үзидарә органнары эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары

Район бюджетында Россия Федерациясе бюджеты чыгымнарын классификацияләү нигезендә аерым юл белән карала.

59 нчы матдә. Район жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә нәтижәлелеген бәяләү.

1. Район жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә нәтижәлелеген бәяләү Россия Федерациясе Президентының "Шәһәр округлары һәм муниципаль районнарының жирле үзидарә органнары эшчәнлеген бәяләү турында" 2008 елның 28 апрелендәге 607 номерлы Указы, Татарстан Республикасы Президентының 2008 елның 26 маендагы ПУ-246 номерлы Указы, "Россия Федерациясе Президентының "Шәһәр округлары һәм муниципаль районнар жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә нәтижәлелеген бәяләү турында" 2008 елның 28 апрелендәге 607 номерлы Указын һәм "Татарстан Республикасы Президентының" Татарстан Республикасында гамәлгә ашыру чаралары турында " 2008 елның 26 маендагы 246 номерлы Указын гамәлгә ашыру чаралары хақында " Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 6 апрелендәге 195 номерлы карары белән расланган "Шәһәр округлары һәм муниципаль районнар жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә нәтижәлелеген бәяләү турында" 2008 елның 28 апрелендәге 607 номерлы Указын "Татарстан Республикасында гамәлгә муниципаль районнар һәм шәһәр округлары жирле үзидарә органнары" Указы белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

2. Район составында булган авыл жирлекләре жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә бәя Район Советы тарафыннан расланган авыл жирлекләре жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә мониторинг турындагы Нигезләмә нигезендә үткәрелә.

IX бүлек. Район Башлыгының һәм Районның муниципаль вазыйфаларын биләүче башка затларның социаль һәм башка гарантияләре.

60 нчы матдә. Район башлыгы һәм аның урынбасары, башка вазыйфаи затлар эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләре.

1. Азат ителмәгән нигездә эшләүче Район Советы депутаты, Район Советы һәм аның органнары утырышларында катнашкан вакытта, Район Советы йөкләмәләрен үтәү өчен Район Советы тарафыннан билгеләнә торган күләмдә акчалата компенсация түләнә . Компенсация Районда уртача хезмәт хакы күләменнән исәпләнгән сәгәтләр түләнә, шулай ук законнар нигезендә командировка чыгымнарын түләнә үз эченә ала.

2. Район Контроль хисап палатасы аудиторлары һәм Район сайлау комиссиясе әгъзасы әлеге органнар эшендә катнашкан вакытта законнар, Район Советы карарлары нигезендә акчалата компенсация түләнә.

61 нче матдә. Район Советы депутаты, башка вазыйфаи затлар эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләре.

1. Азат ителмэгән нигездә эшләүче депутатка, Район Советы һәм аның органнары утырышларында катнашкан вакытта, Район Советы йөкләмәләрен үтәү өчен Район Советы тарафыннан билгеләнә торган күләмдә акчалата компенсация түләнә. Компенсация Районда уртача хезмәт хакы күләменнән исәпләнгән сәгатьләп түләнә, шулай ук законнар нигезендә командировка чыгымнарын түләнә үз эченә ала.

2. Район Контроль-хисап палатасы аудиторлары һәм Район Сайлау комиссиясе әгъзаларына әлеге органнар эшендә катнашкан вакытта законнар, район Советы карарлары нигезендә акчалата компенсация түләнә.

62 нче матдә. Район Советы депутатлары һәм башка вазифаи затларның кагылгысызлыгына гарантияләр.

1. Район Советы депутатларының, шул исәптән район башлыгының жинаять яисә административ жаваплылыкка, тоткарлау, арестка, тентү, сорау алу, аларга карата бүтән жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр башкарганда, шулай ук торак һәм (яисә) хезмәт урыны, аларның багажлары, шәхси һәм хезмәт транспорт чараларын биләгән депутатларга карата оператив-эзләү чаралары үткәргәндә, алар тарафыннан кулланыла торган элемент чараларын исәпкә алганда депутатлар хокуклары гарантияләре федераль законнар белән билгеләнә.

2. Федераль закон нигезендә муниципаль район Советы депутаты әлеге фикер, тавыш бирүдә белдерелгән караш һәм муниципаль район башлыгы статусына тиешле башка гамәлләр, шул исәптән аның вәкаләтләре вакыты чыкканнан соң да жинаять яисә административ жаваплылыкка тартыла алмый.

3. Әлеге нигезләмә муниципаль район Советы депутаты тарафыннан гавами мыскыллау, яла ягу яки Федераль закон тарафыннан каралган башка хокук бозу очрақларына кагылмый.

4. Депутат, Район Советы әгъзасы, даими нигездә вәкаләтләренә гамәлгә ашыручы Район Башлыгы гражданлык һәм жинаять эше яисә административ хокук бозу турындагы эш буенча яклаучы яки вәкил буларак катнаша алмый.

Х бүлек. РАЙОН ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРНЫҢ ЖАВАПЛИЛЫГЫ.

63 нче матдә. Район жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларның жаваплылыгы.

1. Районның жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары федераль законнар нигезендә Район халкы, дөүләт, физик һәм юридик затлар алдында жаваплы.

2. Жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының жаваплылыгы житү нигезләре һәм тиешле мәсьәләләренә хәл итү тәртибе "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" Федераль закон һәм Россия Федерациясе законнарының башка нормалары белән билгеләнгән.

64 нче матдә. Район халкы алдында муниципаль район Советы депутатларының жаваплылыгы.

1. Район Советы депутатларының, шул исәптән Район Башлыгының, Район халкы алдында жаваплылыгы аны Район халкыннан сайлап алган, тиешле депутатны югалту нәтижәсендә барлыкка килә.

2. Ышанычны югалткан Район Советы депутаты, шул исәптән Район Башлыгы, жирлекнең вәкиллекле органы депутаты буларак, әлеге Устав һәм жирлек Уставы нигезендә тиешле жирлек сайлаучылары тарафыннан кире кайтарылырга мөмкин.

65 нче матдә. Район жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларның дәүләт алдында жаваплылыгы.

1. Федераль закон нигезендә Район Советы, Район башлыгы, Район Башкарма комитеты житәкчесенә дәүләт алдындагы жаваплылыгы Россия Федерациясе Конституциясен, федераль конституциячел законнар, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясен, Татарстан Республикасы законнарын һәм әлеге Уставны бозган очракта, шулай ук Районның жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен тиешенчә үтәмәгән очракта тиешле суд карары нигез булып тора.

66 нчы матдә. Физик һәм юридик затлар алдында Район жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларның жаваплылыгы.

1. Жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларның физик һәм юридик затлар алдында жаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

XI бүлек. РАЙОННЫҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАРЫ.

67 нче матдә. Районның муниципаль хокукый актлары системасы. Районның жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актлар төрләре.

1. Муниципаль хокукый акт - турыдан-туры район халкы тарафыннан жирле эһәмияттәге мәсьәләләр буенча, йә жирле үзидарә органнары һәм (яки) жирле үзидарә вазыйфаи заты тарафыннан жирле эһәмияттәге мәсьәләләр буенча кабул ителгән, жирле үзидарә органнарына, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча, шулай ук федераль законнар нигезендә жирле үзидарә органнары һәм (яисә) жирле үзидарә вазыйфаи затлары вәкаләтләренә кертелгән башка мәсьәләләр буенча, мәжбүри үтәлү өчен Район территориясендә, билгели йә үзгәртүче гомуми үз кагыйдәләрен яки булган шәхси характердагы карар ул.

Районның муниципаль хокукый актлары системасына керә:

- 1) Район Уставы, жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар;
- 2) Район Советының норматив һәм башка хокукый актлары;
- 3) әлеге Уставта каралган Район Башлыгы, Район Башкарма комитеты һәм башка жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә органнары вазыйфаи

затларының гомуми үз-үзен тотыш кагыйдэләрен билгели яисә үзгәртә торган яисә шәхси характерда булган хокукый актлары.

2. Аларга йөкләнгән вәкаләтләрне үтәү өчен районның жирле үзидарә вазыйфаи затлары түбәндәге муниципаль хокукый актлар кабул итә:

1) Район Советы-аның компетенциясенә федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, Район Уставы тарафыннан кертелгән мәсьәләләр буенча карарлар, Район территориясендә үтәү мәжбүри булган кагыйдэләрне билгели торган, Район Башлығын отставкага жибәрү турында карар, шулай ук Район Советы эшчәнлеген оештыру һәм аның компетенциясенә федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, Район Уставы белән кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә. Әгәр "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" Федераль закон, "Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында" Татарстан Республикасы законы белән башкасы билгеләнмәгән булса, Район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

Жирле салымнар һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгаруны, Район бюджеты чыгымнарын гамәлгә ашыруны күздә тоткан Район Советы карары Район Башкарма комитеты житәкчесе инициативасы белән генә яки аның бәяләмәсе булганда гына Район Советы каравына кертелергә мөмкин.

Район Советы карары Район Башлығы тарафыннан имзаланган, Район Советы рәисе буларак, өч көнлек срокта кабул ителгән көннән һәм әлегә Уставта билгеләнгән тәртиптә халыкка житкерелә.

2) Район Башлығы, Район Советы рәисе буларак, үз вәкаләтләре чикләрендә Район Советы карарына кул кую, Район Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча карарлар һәм күрсәтмәләр чыгара.

3) Район Башкарма комитеты житәкчесе Район Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә жирле эһәмияттәге мәсьәләләр һәм жирле үзидарә органнарына, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча Район Башкарма комитетының карарларын, шулай ук Район Башкарма комитетының эшен оештыру мәсьәләләре буенча күрсәтмәләр чыгара.

4) Район жирле үзидарәнең башка вазыйфаи затлары үз вәкаләтләре чикләрендә муниципаль хокукый актларда билгеләнгән, аларның статусын билгели торган күрсәтмәләр һәм боерыклар чыгара.

4. Муниципаль норматив хокукый актлар, шул исәптән жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш.

5. Муниципаль хокукый актларны үтәмәгән өчен гражданның, оешма житәкчеләре, дәүләт хакимияте органнарының һәм жирле үзидарә органнарының вазыйфаи затлары федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жаваплы.

68 нче матдә. Гражданның турыдан-туры ихтыяр белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарлар.

1. Район халкы тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү жирле референдумда белдерелгән гражданның турыдан-туры ихтыяр белдерүләре юлы белән гамәлгә ашырыла.

2. Район халкының турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен өстәмә норматив хокукый акт кабул итү таләп ителә икән, жирле үзидарә органы яисә район жирле үзидарәненә вазыйфаи заты референдумда кабул ителгән карар үз көченә кәргән көннән 15 көн эчендә тиешле муниципаль норматив хокукый актыны әзерләү һәм кабул итү срогын билгеләргә тиеш. Күрсәтелгән срок өч айдан артып китә алмый.

3. Гражданның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле норматив хокукый актыны чыгару срогын бозу Район Башлығы кире чакыртып алу, Район Башкарма комитеты житәкчесе вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату яисә Район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез булып тора.

69 нчы матдә. Муниципаль хокукый актларны әзерләү.

1. Муниципаль хокукый актлар проектлары Район Башлығы, Район Советы депутатлары, Район прокуроры, Район Башкарма комитеты житәкчесе, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданның инициатив төркемнәре, шулай ук Районның контроль-хисап палатасы, Районның финанс-бюджет палатасы, Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы тарафыннан аларны алып бару мәсьәләләре буенча гамәлгә ашырыла ала.

2. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушып бирелә торган документларның исемлеге һәм формасы тиешенчә муниципаль район Советы регламенты, муниципаль район башлығы, муниципаль район Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан билгеләнә.

3. "Норматив хокукый актларга һәм норматив хокукый актлар проектларына коррупциягә каршы экспертиза турында " 2009 елның 17 июлендәге 172 -ФЗ номерлы Федераль закон , 2006 елның 4 маендагы 34 номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә "Татарстан Республикасында коррупциягә каршы көрәш турында" Татарстан Республикасы Законына кеше һәм граждан хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль хокукый актлар проектлары бюджет акчаларын бүлүгә, жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының контроль, рәхсәт итү, теркәү, юрисдикция вәкаләтләрен регламентлый торган муниципаль милек белән идарә итү коррупциячел факторларны (коррупциягә каршы экспертиза) ачыклау предметына экспертиза узарга тиеш.

4. Коррупциягә каршы экспертиза күрсәтелгән проектларга хокукый экспертиза үткәргәндә, Район Советы тарафыннан норматив хокукый актларга коррупциягә каршы экспертиза үткәрү тәртибе турындагы Нигезләмә белән расланган тәртиптә гамәлгә ашырыла.

5. Район жирле үзидарә органнары проектларын әзерләгәндә һәм актларын кабул иткәндә закон бозуларга юл куймау максатыннан, жирле үзидарә органнары актлары проектлары кабул ителгәнгә кадәр 10 көн кала Чирмешән районындагы прокуратурага жибәрелә.

70 нче матдә. Муниципаль хокукый актларның үз көченә керү тәртибе.

1. Район Советы карарлары, эгәр дә карарның үзе белән билгеләнмәгән булса, Район Башлыгы кул куйганнан соң 10 көннән үз көченә керә.

Салымнар һәм җыемнар турында Район Советының хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә.

Район Уставын кабул итү яки Район Уставына үзгәрешләр кертү турында Район Советының район Уставын кабул итү яки Район Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карары Федераль законда билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Район Башлыгының, муниципаль район Башкарма комитеты җитәкчесенең, башка җирле үзидарәнең вазыйфай затларының хокукый актлары, эгәр дә актларда башкасы билгеләнмәгән булса, кул куелган көннән үз көченә керә.

3. Кеше һәм граждандар хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар рәсми басылып (халыкка игълан ителүдән) соң үз көченә керә.

4. Муниципаль хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка игълан итү) "Наш Черемшан"- "Безнең Чирмешән" газеталарында хокукый акт тексты, яки район җирле үзидарә органнары тарафыннан раслана торган һәм район территориясендә таратыла торган башка массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгару юлы белән, "Интернет"челтәрәндәге Район сайтында урнаштыру юлы белән гамәлгә ашырыла.

Муниципаль хокукый актлар шулай ук җирле телевидение буенча гомуми мәгълүматка җиткерелергә мөмкин, җирле үзидарә органнарына, район территориясендә урнашкан вазыйфай затларга һәм оешмаларга җибәрелә ала.

5. Район бюджеты турында Район Советы карарлары, аның үтәлеше турында хисап, Район Советы Регламенты, Район Советы, Район Башлыгы, Башкарма комитеты җитәкчесе тарафыннан кабул ителгән башка норматив хокукый актлар, муниципаль хокукый актлардан һәм аларның федераль закон белән таралуы чикләнгән аерым нигезләмәләрдән тыш, аларга кул куелган көннән алып унбиш көн эчендә рәсми рәвештә басылып чыгарга (игълан ителергә) мөмкин.

6. Шулай ук җирле референдум билгеләү, Районны үзгәртү, Район Башлыгын, аның урынбасарын сайлау, Район Башкарма комитеты җитәкчесен һәм аның урынбасарларын билгеләү мәсьәләсе буенча норматив булмаган хокукый актлар да рәсми бастырып чыгарылырга тиеш.

7. Муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару (халыкка игълан итү) аларны, тарату федераль закон белән чикләнгән муниципаль хокукый актлардан яки аларның аерым нигезләмәләреннән тыш, алар белән танышу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

8. Норматив булмаган муниципаль хокукый актлар, законнар нигезендә мәҗбүри булмаган рәсми бастырып чыгару (халыкка игълан итү) аларны хәл итү һәм Район җирле үзидарә органнарының яисә вазыйфай затларының карарлары буенча бастырып чыгарылырга (игълан ителгән) мөмкин.

9. "Татарстан Республикасында муниципаль норматив хокукый актлар регистры турында" 2009 елның 9 февралендәге №14 - ТРЗ Татарстан Республикасы Законы нигезендә барлык муниципаль норматив хокукый актлар кабул ителгән көннән алып ун эш көне эчендә Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгына җибәрелә.

71 нче матдә. Муниципаль хокукый актларны гамәлдән чыгару һәм туктату нигезләре.

1. Муниципаль хокукый актлар гамәлдән чыгарылырга яки аларның гамәлләре туктатылырга мөмкин:

-тиешле муниципаль хокукый актны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан;

-мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар бетерелгән яисә күрсәтелгән органнарның яисә вазыйфаи затларның вәкаләтләре исемлеген үзгәрткән очракта;

-муниципаль хокукый актның гамәлдә булуын юкка чыгару яисә туктатып тору тиешле муниципаль хокукый актны кабул итү (бастырып чыгару) кертелгән жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары вәкаләтләренә керә;

-хөкем(суд) белән;

-жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны жайга сала торган өлешендә - Россия Федерациясе дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы яисә Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы.

2. Суд тарафыннан Районның статусын билгеләү турында Татарстан Республикасы Законының үз көченә кәргәнче гамәлдә түгеллеген тану суд карары законлы көченә кәргәнче кабул ителгән районның муниципаль хокукый актларын суд тәртибендә гамәлдә түгел дип тану яисә юкка чыгару өчен нигез була алмый.

XII бүлек. Районның муниципаль хезмәте.

72 нче матдә. Муниципаль хезмәт.

1. Муниципаль хезмәт-гражданның профессиональ эшчәнлегенә, ул даими нигездә муниципаль хезмәт вазифаларында, хезмәт килешүе төзү юлы белән биләнә.

2. Районның жирле үзидарә органнары муниципаль хезмәткәре өчен яллаучы булып Чирмешән муниципаль районы тора, аның исемненән яллаучы вәкиле (эш бирүче) гамәлгә ашыра.

3. Эшкә алучы вәкиле (эш бирүче) Район Башлыгы, жирле үзидарә органнары житәкчеләре, Район сайлау комиссиясе рәисе яки яллаучы(эш бирүче) вәкиле вазыйфаларын башкарырга вәкаләтле башка зат булырга мөмкин.

4. Муниципаль хезмәт белән идарә итү Районның жирле үзидарә органнарының тиешле органы житәкчәсе тарафыннан турыдан-туры һәм(яки) аларга вәкаләтле вазыйфаи зат тарафыннан гамәлгә ашырыла.

5. Муниципаль хезмәтне финанслау Район бюджеты хисабына башкарыла.

6. Район муниципаль хезмәте мәсьәләләрен хокукый жайга салу муниципаль хезмәт турында Федераль закон һәм Татарстан Республикасы

законы һәм Район Советы тарафыннан раслана торган муниципаль хезмәт турындагы нигезләмә белән гамәлгә ашырыла.

ХІІІ бүлек. РАЙОННЫҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ.

73 нче матдә. Районның икътисади нигезе.

1. Районның икътисади нигезен муниципаль милектә булган милек, Район бюджеты акчалары, шулай ук Районның милек хокуклары тәшкил итә.
2. Муниципаль милек милекнең башка формалары белән беррәттән дәүләт тарафыннан таныла һәм яклана.

74 нче матдә. Районның муниципаль мөлкәте.

1. Муниципаль район милкендә булырга мөмкин:
 - 1) Район чикләрендә жирлектә электр һәм газ белән тәэмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт.
 - 2) Район чикләрендә торак пунктлар чикләреннән тыш жирле әһәмияткә автомобиль юллары, шулай ук мондый автомобиль юлларына хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән мөлкәт;
 - 3) пассажир транспорты һәм район территориясендә халыкка транспорт хезмәте күрсәтү өчен билгеләнгән башка милек.
 - 4) Район территориясендә гадәттән тыш хәлләрне кисәтү һәм бетерү өчен билгеләнгән милек;
 - б) муниципаль милиция тарафыннан район территориясендә жәмәгать тәртибен саклауны оештыру өчен билгеләнгән милек;
 - 7) милек өчен билгеләнгән тәэмин итү һәркем өчен ачык һәм түләүсез мәктәпкәчә, башлангыч гомуми, төп гомуми, урта (тулы) гомуми белем, шулай ук өстәмә белем бирү һәм балалар каникул вакытында ял оештыру;
 - 8) Район территориясендә ашыгыч медицина ярдәме күрсәтү өчен (санитар - авиация ярдәменнән тыш) амбулатор - поликлиника, стационар - поликлиника һәм хастаханә учреждениеләрендә беренчел медицина - санитария, йөклелек чорында һәм аннан соң хатын-кызларга медицина ярдәме күрсәтү өчен билгеләнгән мөлкәт;
 - 9) көнкүреш һәм сәнәгать калдыкларын утильләштерү һәм эшкәртү өчен билгеләнгән мөлкәт;
 - 10) архив фондлары, шул исәптән кадастр, жир төзелеше һәм шәһәр төзелеше документлары, шулай ук күрсәтелгән фондларны саклау өчен билгеләнгән мөлкәт;
 - 11) район территориясендә жирлекара жир биләмәләрен күмү һәм ритуаль хезмәтләр оештыру өчен билгеләнгән жир участкаларын да кертәп, милек;
 - 12) жирлекара китапханәләр милке;
 - 13) муниципаль хокукый актларны, башка рәсми мәгълүматны рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) өчен кирәкле мөлкәт;
 - 14) федераль законнар нигезендә Район муниципаль милкенә кертелгән жир участкалары;
 - 15) ике һәм аннан да күбрәк жирлекләре, яки район арасында территорияләрендә урнашкан буалар, сусыз карьералар;

16) Район территориясендә дэвалая - сәламәтләндрерү урыннары һәм жирле әһәмияттәге курортларны булдыру, үстерү һәм саклауны тәмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

17) Район составына керүче жирлекләре ял оештыру һәм мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәмин итү өчен билгеләнгән милек;

18) Район территориясендә физик культура һәм массакүләм спорт үсеше өчен билгеләнгән милек;

19) халыкны һәм Район территориясен табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклауны оештыру өчен билгеләнгән мөлкәт;

20) су объектларында кешеләрнең иминлеген тәмин итү, аларның тормышын һәм сәламәтлеген саклау өчен билгеләнгән милек;

21) Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән очрақларда тарихи - мәдәни әһәмияттәге категориясенә бәйсез рәвештә мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре).

22) Район территориясендә кече һәм урта эшмәкәрлек үсешенә ярдәм итү өчен билгеләнгән мөлкәт, шул исәптән инфраструктура булдыру һәм үстерү өчен кече һәм урта эшмәкәрлек объектларына ярдәм итү;

23) Район территориясендә социаль юнәлешле коммерцияле булмаган оешмаларга ярдәм күрсәтү өчен билгеләнгән милек;

24) федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очрақларда жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт;

25) Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә жирлекләр бюджетларыннан Район бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына федераль законда каралган тәртиптә авыл жирлекләре жирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт;

26) жирле үзидарә органнарының федераль законда каралган тәртиптә аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт;

27) жирле үзидарә органнары, жирле үзидарәнең вазыйфай затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль чаралар һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген Район Советының норматив хокукый актлары нигезендә тәмин итү өчен билгеләнгән милек;

28) жирле үзидарә органнарына, федераль законнар белән бирелгән һәм жирле әһәмияттәге мәсьәләләре хәл итү өчен кирәкле мөлкәт.

2. Районда жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнмәгән милеккә милек хокукы барлыкка килгәндә, жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген тәмин итү өчен яисә әлеге статьяда санап кителгән мөлкәт төрләренә керми торган яисә әлеге мөлкәтнең максатчан билгеләнешен үзгәртүгә яисә читләштерелергә тиеш. Мондый мөлкәтне алу тәртибе һәм сроклары федераль закон белән билгеләнә.

3. Муниципаль милек хокукы барлыкка килү, гамәлгә ашыру һәм туктатылу үзенчәлекләре, шулай ук муниципаль милекне исәпкә алу тәртибе Федераль закон белән билгеләнә.

75 нче матдә. Район муниципаль мөлкәте белән идарә итү, аннан файдалану һәм аның белән эш итү.

1. Район жирле үзидарә органнары әлеге Устав белән билгеләнгән вәкаләтләр бүлешүне исәпкә алып, муниципаль милеккә Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар һәм алар нигезендә Район жирле үзидарә органнарының норматив хокукий актлары нигезендә мөстәкыйль ия булалар, файдаланалар һәм алар белән эш итәләр.

2. Районның жирле үзидарә органнары муниципаль милекне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләренң жирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшырырга, тартып алырга, федераль законнар нигезендә башка алыш-бирешләр ясарга хокуклы.

76 нчы матдә. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары.

1. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары федераль законнар нигезендә район Советы карарлары белән билгеләнә.

2. Муниципаль милекне файдаланудан һәм хосусыйлаштырудан керемнәр район бюджетына керә.

77 нче матдә. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык жәмгыятьләре.

1. Әлеге Устав белән билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләрне булдырырга, үзгәртеп корырга һәм бетерергә, хужалык жәмгыятьләре, шул исәптән жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен муниципальара жәмгыятьләр төзүдә катнашырга хокуклы.

2. Районның жирле үзидарә органнары муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча субсидияле жавап бирә һәм федераль законда билгеләнгән очрақларда һәм тәртиптә аларның үтәләшен тәәмин итә.

78 нче матдә. Муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән муниципаль район жирле үзидарә органнарының үзара мөнәсәбәтләре.

1. Районның жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар белән мөнәсәбәтләре, шулай ук физик затлар белән үзара мөнәсәбәтләре, законда башкача билгеләнмәгән булса, шартнамә нигезендә төзелә.

XIV бүлек. РАЙОННЫҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ.

79 нчы матдә. Район бюджеты.

1. Район бюджеты законнар нигезендә-Районда жирле үзидарә бурычларын һәм функцияләрен финанс ягыннан тәмин итү өчен билгеләнгән Район акчаларына белем бирү һәм аларны тоту формасы.

2. Район бюджеты һәм Район составына керүче авыл жирлекләре бюджетлары жыелмасы (бу бюджетлар арасында бюджетара трансфертларны исәпкә алмыйча) Районның берләштерелгән бюджетын барлыкка китерә.

3. Район бюджеты Россия Федерациясе Бюджет кодексы, башка федераль законнар, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән жирле үзидарә органнарының бюджет вәкаләтләре кысаларында Район Советының муниципаль хокукый акты рәвешендә эшләнә һәм кабул ителә.

4. Район бюджетында Районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга юнәлдерелгән керемнәр һәм Районның жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итү өчен, шулай ук әлеге керемнәр һәм субвенцияләр исәбенә гамәлгә ашырыла торган субвенцияләр аерым карала.

5. Район бюджетында Районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен башкаруга җибәрелә торган керемнәр һәм Районның жирле үзидарә органнары тарафыннан үзләренә федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итү өчен бирелгән субвенцияләр, шулай ук әлеге керемнәр һәм субвенцияләр исәбенән Район бюджетының тиешле чыгымнары карала.

6. Районның жирле үзидарә органнары федераль законнарда һәм алар нигезендә кабул ителә торган Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә дәүләт хакимиятенә федераль органнарына һәм (яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына Район бюджеты үтәләше турындагы хисапларны тапшыралар.

80 нче матдә. Районында бюджет процессы.

1. Районда бюджет процессы Россия Федерациясе Бюджет кодексы, башка федераль законнар, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, шулай ук муниципаль район Советы тарафыннан раслана торган Чирмешән бюджет процессы турындагы Нигезләмә нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Районда бюджет процессы бюджет законнарына туры китереп түбәндәге этаплардан тора :

1) икътисади һәм социаль үсеш фаразы һәм киләсе елга бюджет билгеләү.

2) бюджет формалаштыру;

3) бюджетны раслау;

4) бюджет үтәләше;

5) бюджет үтәләше буенча операцияне тәмамлау, бюджет үтәләше турында хисап төзү;

6) бюджет үтәләше турындагы хисапны раслау.

3. Район бюджетын формалаштыру, раслау, үтәү һәм аның үтәлешен контрольдә тоту районның жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль гамәлгә ашырыла.

81 нче матдә. Муниципаль заказ.

1. Муниципаль ихтыяжлар өчен товарлар китерүгә, эшләр башкаруга, хезмәтләр күрсәтүгә заказлар урнаштыру "Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжлар өчен товарлар кайтартуга, эшләр башкаруга, хезмәтләр күрсәтүгә заказлар урнаштыру турында" 2005 елның 21 июлендәге № 94 - ФЗ Федераль законда каралган тәртиптә гамәлгә ашырыла.

2. Товарлар китерүгә, эшләр башкаруга һәм хезмәтләр күрсәтүгә муниципаль заказ Район бюджеты акчалары хисабына түләнә.

3. Муниципаль заказны формалаштыру, урнаштыру, үтәү һәм үтәлешен контрольдә тоту тәртибе федераль законнар һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актлары нигезендә Район Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

82 нче матдә. Район гражданның үзара салым акчасы.

1. Гражданның үзара салым акчалары дигәндә жирле әһәмияткә ия булган конкрет мәсьәләләргә хәл итү өчен гражданның бер тапкыр бирелә торган түләүләргә аңлашыла. Гражданның үзара салымы тәртибендә түләү күләме Районның барлык халкы өчен дә тигез билгеләнә, алар саны Район халкының гомуми саныннан 30 проценттан артып китә алмый һәм алар өчен түләүләр күләме киметелергә мөмкин.

2. Әлеге матдәнең 1 нче пунктында күрсәтелгән гражданның бер тапкыр бирелә торган түләүләргә гамәлгә кертү һәм куллану мәсьәләләргә жирле референдумда хәл ителә.

3. Жирле референдумның гражданның бер тапкыр түләнә торган түләүләргә жыю турындагы карары рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш.

4. Район Башкарма комитеты референдум карары белән каралган эшләрнең үтәлешен оештыра, аны Район халкы алдында әлеге карар белән каралган тәртиптә үтәү турында хисап тота.

83 нче матдә. Районның муниципаль бурыч алулары (муниципаль бурыч).

1. Районның муниципаль бурыч алулары - өченче зат йөкләмәләргә буенча муниципаль бурыч алулардан барлыкка килә торган йөкләмәләр, Россия Федерациясе Бюджет кодексы тарафыннан билгеләнгән һәм Районның үзенә кабул ителгән бурыч йөкләмәләргә төрләргә нигезендә башка йөкләмәләр.

2. Район, бюджет кытлыгын финанслау һәм бурыч йөкләмәләргә түләү максатларында, федераль законнар һәм дәүләт хакимияте федераль органнарының башка норматив хокукый актлары таләпләргә нигезендә, Район Советы билгеләгән тәртиптә, Район бюджеты кытлыгын финанслау чыганаclarын мондый рәвешләрдә жәлеп итәргә хокуклы:

- кредит оешмаларынан алынган кредитлар;

- Россия Федерациясе бюджет системасының башка дәрәжәдәге бюджетларыннан алынган бюджет кредитлары;
- муниципаль милектәге мөлкәтне сатудан кергән керемнәр;
- жирле бюджет акчаларын исәпкә алу счетларына калган акчаларны үзгәртү.

3. Районның бурыч йөкләмәләре бурыч алулар шартлары белән билгеләнә һәм 10 елдан да артмаска тиеш.

4. Бурыч йөкләмәләре булырга мөмкин бары тик формада:

- кредит килешүләре һәм килешүләр;
- "Дәүләт һәм муниципаль кыйммәтле кәгазьләр эмиссиясенә һәм әйләнешенә үзенчәлекләре турында" 1998 елның 29 июлендәге Федераль закон таләпләре нигезендә муниципаль кыйммәтле кәгазьләр чыгару юлы белән гамәлгә ашырыла торган займнар;

- Районнарда Россия Федерациясе бюджет системасының башка дәрәжәдәге бюджетларыннан бюджет кредитлары алу турында килешүләр һәм килешүләр;

- муниципаль гарантияләр бирү турында килешүләр.

4. Районның муниципаль бурычы күләменә кертелә :

- муниципаль кыйммәтле кәгазьләр буенча бурычның төп номиналь суммасы;

- Район алган кредитлар буенча төп бурыч күләме;

- Район тарафыннан башка дәрәжәдәге бюджетлардан алынган бюджет кредитлары буенча төп бурыч күләме;

- Район тарафыннан бирелгән муниципаль гарантияләр буенча йөкләмәләр күләме.

5. Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә Район исеменнән муниципаль бурыч алуларны гамәлгә ашыру хокукына Район Башкарма комитеты ия.

84 нче матдә. Районның жирле бюджеты үтәлеше.

1. Районның жирле бюджет үтәлеше Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Район бюджетының үтәлешен Район Башкарма комитеты тәмин итә. Бюджет үтәлешен оештыру Районның финанс бюджет палатасына йөкләнә.

3. Район бюджеты кассаларның бердәмлегенә һәм чыгымнарның ведомствога буйсынуына нигезләнә. Район бюджеты үтәлешен касса хезмәте күрсәтү, Район бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

4. Район бюджетын үтәү Районның жыелма бюджет язмасы һәм Районның касса планы нигезендә оештырыла.

XV бүлек. РАЙОН УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ. ӘЛЕГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР КЕРТҮ.

85 нче матдә. Район Уставының проектын әзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе.

1. Район Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында Район Советы карары проекты Район Башлыгы, Район Советы депутатлары, Район Башкарма комитеты житәкчесе, гражданның инициатив төркеме тарафыннан кертелә ала.

2. Район Уставының проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар проектын әзерләү өчен Район Советы карары белән махсус комиссия төзелә ала. Әлеге комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.

3. Район Уставы проекты, Район Советының район Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карар проекты, аларны карау көненә кадәр 30 көннән дә соңга калмыйча, икенче укылышта рәсми басылып чыгарга тиеш. Шулай ук вакытта Район Уставы проекты, Район Советы карары проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибе, шулай ук гражданның аның фикер алышуында катнашу тәртибе басыла.

4. Район Уставы проекты буенча, Район Советының Район Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карары буенча аларны Район Советы утырышында "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принципнары турында" Федераль законның 28 статьясы һәм халык алдында тыңлаулар үткөрү тәртибе турындагы Нигезләмә нигезендә ачык тыңлаулар үткөрелә.

86 нчы матдә. Район Уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе.

1. Район Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында Район Советы Карары проектын карау Район Советы тарафыннан кимендә ике укылышта Район Советы Регламенты нигезендә башкарыла.

2. район Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында муниципаль район Советы Карары проектын беренче укылышта кабул иткәннән соң, әлеге проект төзәтмәләр кертү өчен Район Башлыгы тарафыннан хокук төзү инициативасы хокукына ия субъектларга жиберелә.

3. район Уставы, муниципаль район Советы карары, муниципаль район Советы депутатларының өчтән ике күпчелек тавыш бирүе белән Уставка үзгәрешләр кертелә.

87 нче матдә. Район Уставының үз көченә керүе тәртибе, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карарлар.

1. Район Уставын дәүләт теркәвенә алу һәм Район Уставына үзгәрешләр кертү турында муниципаль хокукый актны дәүләт теркәвенә алу муниципаль берәмлекләрнең уставларын теркәү өлкәсендә башкарма хакимият федераль органының территориаль органы - Россия Федерациясе Юстиция министрлыгының Татарстан Республикасы буенча Идарәсе тарафыннан, "Муниципаль берәмлекләр уставларын дәүләт теркәвенә алу турында" 2005 елның 21 июлендәге № 97-ФЗ Федераль закон нигезендә оештырыла һәм гамәлгә ашырыла.

2. Район Уставы, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында Район Советы карары, дәүләт теркәвенә алынганнан соң, рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителүдән) тиеш һәм аларны рәсми бастырып чыгарганнан соң үз көченә керә.

3. Әлеге Уставка кертелгән һәм жирле үзидарә органнарының структурасын үзгәртүче үзгәрешләр, жирле үзидарә органнары вәкаләтләре (Район жирле үзидарәсенә сайланулы вазыйфай затларын сайлау вәкаләтләрен, вәкаләтләр вакытын һәм тәртибен исәпкә алып) күрсәтелгән үзгәрешләрне әлеге Уставка кертү турында Район Советы вәкаләтләре чоры үткәннән соң үз көченә керә.